

A kutatási beszámolót írta:
Domokos Tamás

A kutatásra Kiskunfélegyháza Város Önkormányzata megbízásából került sor. A program megvalósítója az ECHO Oktató Kutató Műhely volt. Projekt azonosító: ECHO 45/1999.

ECHO Oktató Kutató Műhely
✉ 8000 Székesfehérvár, Tóvárosi ln. 67.fsz.3.
☎ (30) 217-0923; Tel/fax: (22) 325-536
📠 dtmonit@elender.hu

Jelen kutatási beszámoló további felhasználásához lépjen kapcsolatba az Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet Közhasznú Társasággal!

A kutatási beszámoló kéziratnak minősül, hivatkozni ennek figyelembevételével a feltüntetett szerzők, annak hiányában a beszámolót jegyző szervezet engedélyével lehet.

A kutatáshoz kapcsolódó adatbázis és módszertani anyagok az Intézetnél történt regisztráció után szintén elérhetők.

Javaslatait, észrevételeit, szakmai megjegyzéseit is szívesen várjuk a következő címen:

Echo Survey Szociológiai Kutatóintézet
8000 Székesfehérvár, Forgó u. 15.
Tel: +36 (22) 502-276, Fax: +36 (22) 379-622
www.echosurvey.hu info@echosurvey.hu

TARTALOMJEGYZÉK

1. Prológus	3. o.
1.1 A kutatási módszer	3. o.
1.2 Adatfeldolgozás	5. o.
2. Általános demográfiai helyzetkép	6. o.
3. Az iskola világa	12.o.
4. Egészségmegőrzés	22.o.
5. Szabadidő, közélet	34.o.
6. A fiatalok Kiskunfélegyházához való viszonya	43.o.
7. Család, egzisztencia	47.o.
8. A diákok pszichés állapota	57.o.
9. Fogyasztási szokások	66.o.

1. PROLÓGUS

Kiskunfélegyháza Város Önkormányzata döntött arról, hogy a gyermek és ifjúsági feladatok hatékonyabb ellátása céljából egy több területre fókuszáló ifjúságkutatást kíván lebonyolítani a településen. A kutatás elindításával Kiskunfélegyháza csatlakozott azon önkormányzatok sorába, amelyek a kiemelten fontos ifjúsági korosztály problémáinak kezelését tudományosan megalapozott, reális helyzetkép alapján kívánják megkezdeni. A kutatás elvégzésére az ECHO Oktatáskutató Műhely kapott megbízást.

1.1 A kutatási módszer

A kutatás empirikus adatgyűjtésére iskolai önkitöltős kérdőívek segítségével, survey módszerrel került sor. A kérdések az alábbi blokkok köré csoportosultak: lokálpatriotizmus, egzisztencia, család, iskola világa, kultúra/szórakozás, fogyasztási szokások, demográfiai változók.

Az adatfelvételre 1999. novemberében került sor, a diákok a kérdőíveket tanórákon töltötték ki. Mivel a tanulóknak minden körülmények között biztosítani kellett a válaszadás önkéntességét és anonimitását, a tanulókkal a kitöltés előtt a felügyelő segítőknek ismertetni kellett a kutatás célját, el kellett mondani, hogy a kérdőív kitöltése önkéntes és névtelen, valamint fel kellett hívni a tanulók figyelmét arra, hogy az elemzést és az értékelést külső szakemberek, kutatók fogják végezni. A kitöltött kérdőíveket a segítő az osztály jelenlétében behelyezte egy borítékba, lezárta, és két diák aláírta a lezárt borítékot. A lezárt borítékokat a kutatás helyi koordinátora gyűjtötte össze.

Az általunk megkérdezett diákok az alapsokaság (az összes 7-13. évfolyamos tanuló) 16 százalékát teszik ki, a 4015 tanulóból 650 fő válaszolt kérdéseinkre. A mintába kerülő osztályközösségeket az iskolák által közölt alapadatok alapján határoztuk meg, figyelembe véve az évfolyam és intézmény típus szerinti kvótákat, valamint a nemek szerinti összetételt. Mivel több iskolában voltak az adatfelvétel idején hiányzó tanulók, a hiányzásból és az esetleges válaszmegtagadásból fakadó kismértékű torzulást az évfolyam és az iskolatípus szempontja szerinti matematikai-statisztikai súlyozással korrigáltuk.

A vizsgálat 12 alap illetve középfokú oktatási intézményre terjedt ki az alábbi megoszlás szerint:

	alapsokaság ¹ (összes 7- 13.évf. tanuló)	tervezett minta nagysága (fő)	kérdezettek aránya (%)
Bajcsy-Zsilinszky Ált. Isk.	82	22	27
Batthyány Lajos Ének-zenei Ált. Isk.	81	14	17
Darvas József Ált. Isk.	157	28	18
József Attila Ált. Isk.	101	22	22
Konstantinum Móra Ferenc Ált. Isk.	46	21	45
Kossuth Lajos Szakmunkásképző és SZKI.	1193	169	14
Közgazdasági Szakközépiskola	481	93	19
Mezőgazdasági és Él.Szakmunk. és SZKI.	414	99	24
Móra Ferenc Gimnázium	661	111	17
Petőfi Sándor Ált. Isk.	118	22	19
Petőfi Sándor Gépészeti Szakközépiskola	422	75	18
Platán utcai Ált. Isk.	95	24	25
11. sz. Ált. Iskola	37	-	-
Dózsa Gy. Ált. Isk.	106	-	-
Bánkfalvai Ált. Isk.	21	-	-
Összesen (7-13. osztály)	4015	700	17

Az alapmegoszlás és a minta súlyozás előtti százalékos összetételét az alábbi táblázat mutatja. A súlyozás után a minta évfolyam és iskolatípus szerint pontosan reprezentálja a kiskunfélegyházi 7-13 évfolyamos diákokat.

Alapmegoszlás				
	álta- lános iskola	gim- názi- um	szak- közép iskola	szakm. képző szakisk
7. évf.	10,7			
8. évf.	11,5			
9. évf.		3,7	9,1	7,6
10. évf.		3,6	7,5	5,6
11. évf.		3,8	11,4	9,4
12. évf.		3,9	8,4	
13. évf.			3,6	

Súlyozás előtti minta				
álta- lános iskola	gim- názi- um	szak- közép iskola	szakm. képző szakisk	
12,2				7. évf.
10,3				8. évf.
	3,5	8,3	9,1	9. évf.
	6,9	10,9	5,1	10. évf.
	3,5	10,0	8,6	11. évf.
	0,5	8,8		12. évf.
		2,3		13. évf.

A mintavételi hiba nagysága városi szinten +/- 2-4 százalék az adott kérdésre válaszolók számától függően. Ez azt jelenti, hogy az általunk mért eredmények legfeljebb ennyivel térnek el attól az eredménytől, amit akkor kapnánk, ha minden 7-13. osztályos diákot megkérdeznénk a városban.

1.2 Adatfeldolgozás

¹ Az alapsokaság a városban tanuló 7-13 osztályos tanulók összesége.

A kérdőívből kinyerhető empirikus adatokat kódolás után számítógépen rögzítettük és ellenőriztük. Az adatelemzést SPSS programmal végeztük.

Egyes kérdéseknél azt kértük a válaszolóktól, hogy értékeljenek állításokat, minősítsenek társadalmi cselekedeteket, problémákat, intézményeket négy illetve ötfokú skálán. Ezen kérdések esetében a kapott értékeket egy százfokú skálára számoltuk át, ahol a százás értéket az jelentette volna, ha az adott kérdésre minden válaszoló egyöntetűen a maximális, a nullát pedig az, ha a minimális pontszámot adja. A határ az ilyen százfokú skálákon az ötven pont. Az ez alatti érték általában negatív véleményt (bizalmatlanságot, elégedetlenséget, elutasítást stb.), míg az e feletti érték pozitív véleményt (elégedettséget, bizalmat, támogatottságot stb.) jelez.

Más kérdéseknél - ahol pozitív vagy negatív tendenciát, véleményt kellett mérni - a százalékos értékeket egy ún. mérleg-indexre vetítettük. Ez esetben a kapott szám egy -100 és +100 közötti érték, ahol az egyöntetű pozitív tendenciát a pozitív, míg az egyöntetű negatív tendenciát a negatív véglet mutatja. A mérleg-indexen a nulla körüli értékek fejezik ki a változatlan helyzetet.

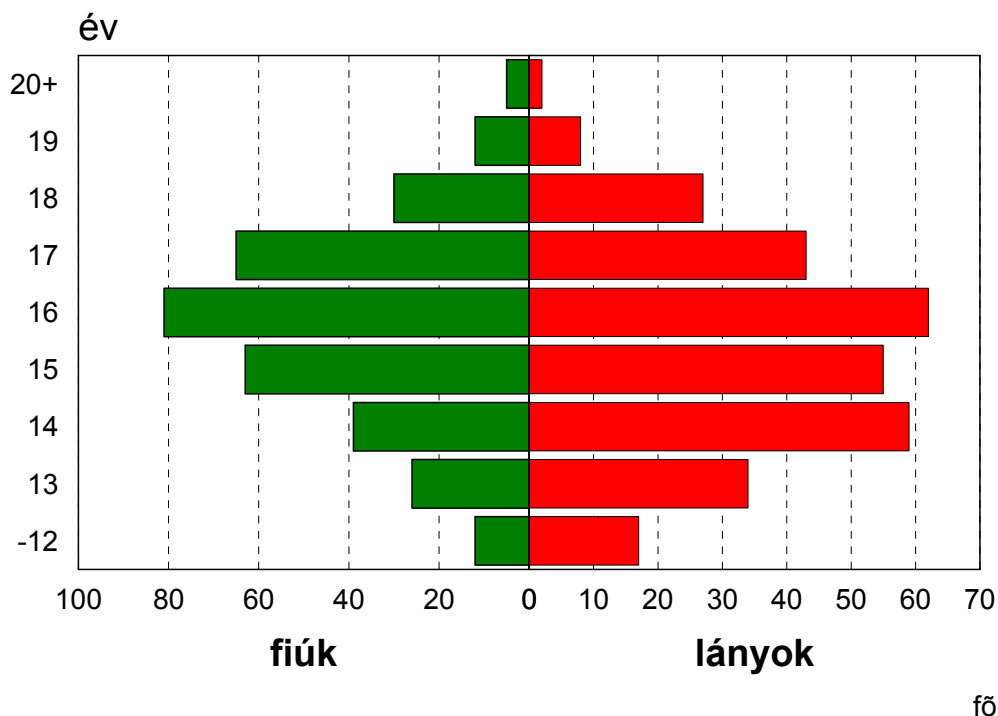
A feldolgozás során a primer adatfeldolgozáson, az alapmegoszlások közlésén túl, az összefüggések és a rejtett tartalmak, tendenciák vázolására két és háromdimenziós elemzéseket készítettünk, korreláció és szórás vizsgálatokat, valamint faktoranalízist és klaszterelemzést is végeztünk. A nyitott kérdésekre adott válaszoknál általában nem a százalékos megoszlást, hanem az említések számát közöljük.

2. ÁLTALÁNOS DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP

Mielőtt belekezdenénk a felmérés részletes tartalmi ismertetésébe, szükséges, hogy a vizsgált népesség demográfiai helyzetét, összetételét ismertessük, mert vannak olyan tendenciák, jelenségek, amelyek csak ennek fényében érthetőek.

Minden társadalomtudományi vizsgálódás alapvető demográfiai változója közé tartozik az életkor. A vizsgált korosztályban (7-13 évfolyam) a tanulók 14 százaléka, gyerekkorú, 73 százalékuk fiatalkorú, s 13 százalékuk jogilag felnőtt. Az adatfelvétel időpontjában a nyolcadikosok kétharmada már betöltötte be a 14. életévét. A 15 évesek aránya 19 százalék. A vizsgálatban a legnépesebb korosztály a 16 éveseké (22 százalék). A tanulók harmada ennél is idősebb betöltötte a 17. életévét. A tanulók átlagkora a nyolcadikosok között 13,6 év, a középiskola első évfolyamában 14,9, az érettségizőknél 17,3 év.

A vizsgált tanulók korfája

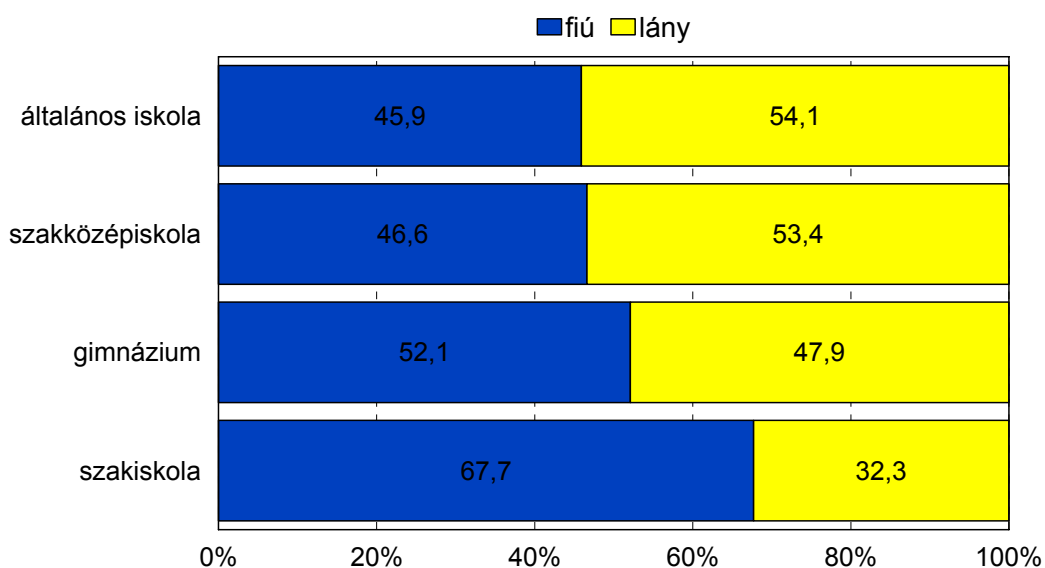

Az utóbbi évtizedben bekövetkezett gazdasági, társadalmi változások hatására a képzési struktúra jelentősen átrendeződött, a lakossági igényekre reagálva országosan növekedett az érettségit adó intézményben tanuló diákok aránya, s a szakképzési rendszer is módosult. A kutatás során vizsgált tanulók negyede, 22 százaléka általános iskolás, 23

százalékuk szakmát, 40 százalékuk szakmát és érettségit adó képzésben vesz részt. A gimnazisták aránya 15 százalék. Mindent összevetve a diákok több mint fele, a középiskolások 70 százaléka érettségit adó képzésben tanul Kiskunfélegyházán.

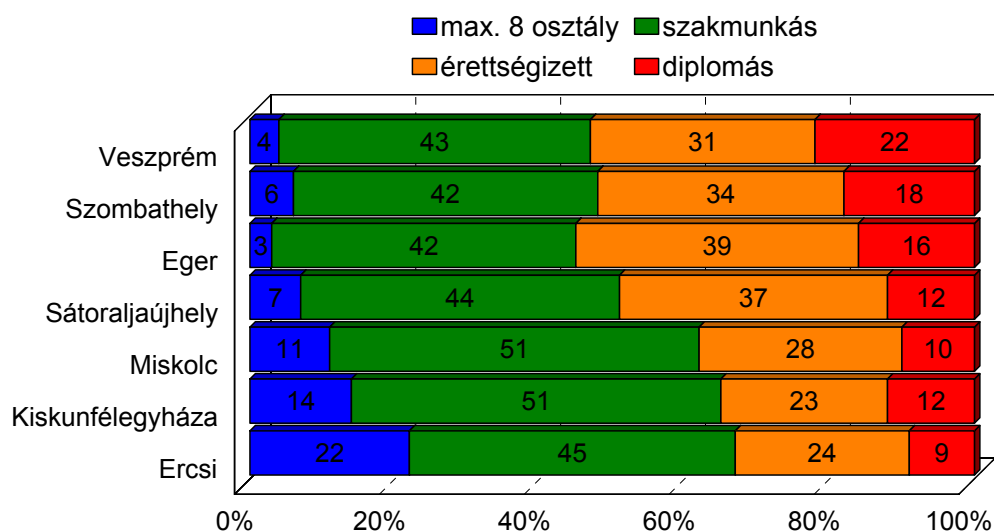
A válaszolók nem szerinti összetétele megfelel a korcsoportra jellemző általános demográfiai helyzetnek, a nagy létszámú szakiskola miatt egy kicsit magasabb a fiúk aránya. Ha azonban a tanulók nemek szerinti összetételét az egyes iskolatípusok dimenziójában vizsgáljuk - ahogy az várható volt - már komolyabb eltérés tapasztalható. Míg az általános iskolában és a szakközépiskolában minimális fiú többlet mérhető, addig a gimnáziumban enyhe, a szakiskolában pedig határozott fiú dominancia érvényesül. Ennek az okát a középiskolák típusainak, profiljának helyi megoszlásában kell keresni.

A válaszolók nemi megoszlása iskolatípusonként

Eddigi tapasztalataink alapján a legfontosabb magyarázó változók egyike a szülők iskolai végzettsége, azon belül is az apa iskolázottsága. A kérdezett diákok 14 százalékának édesapja csak általános iskolát végzett, 51 százalékuk kitanult valamilyen szakmát, további 23 százalék édesapja le is érettségizett. A diplomás szülők aránya 12 százalék. Összevetve több város adatait megállapítható, hogy a nagyobb városban lakó tanulók szülei valamivel képzetesebbek mint a kiskunfélegyházi tanulóké, magasabb az érettségizettek aránya, ellenben Kiskunfélegyházán (és Miskolcon) van a legtöbb szakmunkás szülő. A legkevésbé iskolázott családban az ercsi fiatalok élnek.

A szülők iskolai végzettségének megoszlása

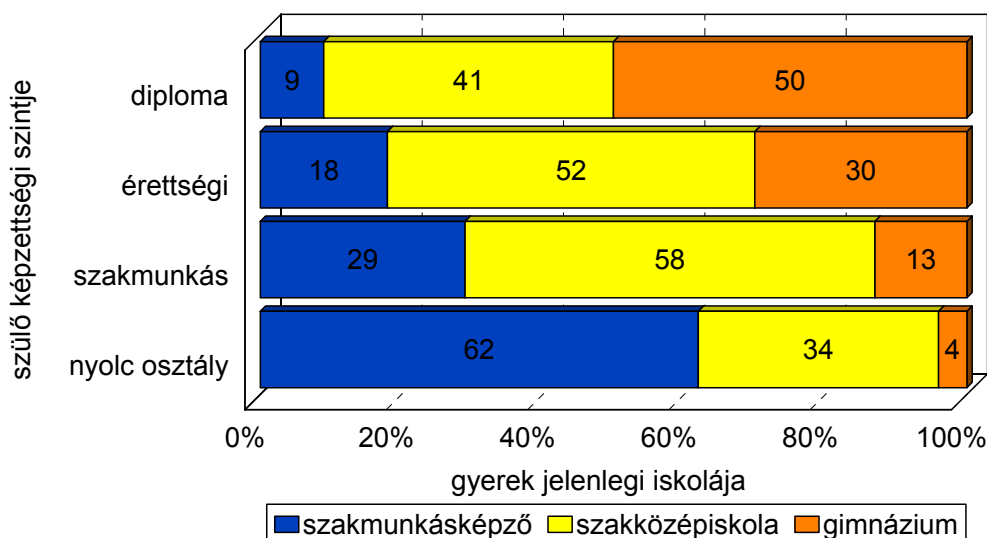

A szülő iskolai végzettsége - közvetve - jelentősen meghatározza, hogy a nyolcadikos tanuló milyen iskolatípusban tanul tovább. A két változó közötti korrelációs együttható értéke 0.27. Az összefüggés pozitív előjelű, a képzetesebb szülők gyerekei a magasabb képzettséget adó iskola felé orientálódnak. A gimnáziumokban tanuló diákok 30 százaléka diplomás, további 33 százaléka érettségizett családból került ki, míg a szakközépiskolások 59, a szakmunkásoknak 51 százalékának szülei szakmunkások. Jellemző, hogy a teljesen képzetlen szülők gyerekei között jóval átlag alatti az érettségit adó iskolába járó fiatalok aránya, s ez a kulturális tőke hátrányának újratermeléséről ad hírt.

Mindezek alapján kísérletet tehetünk arra, hogy meghatározzuk a generációk közötti mobilitás irányát. A 9-13. évfolyamos tanulók iskolázottsága nyilván még nem teljesen lezárt, de a tudás mobilitás értelmezéséhez felhasználható a hazai iskolarendszernek az a sajátossága, hogy a középiskolai végzettség erősen befolyásolja a későbbi tanulmányokat, illetve ezen keresztül az elért társadalmi státuszt. Immobilnak tekinthetjük azokat, akiknél a gyerek és a szülői helyzet megegyezik, felfelé mobilnak ha a gyerek helyzete jobb, s lefelé mobilnak, ha a gyerek helyzete várhatóan rosszabb, mint a szülőké. Az ily módon értelmezett mobilitási csoportok megoszlása a következő: 38 százalék immobil, 10 százalék lefelé mobil, 52 százalék felfelé mobil. Ez azt jelenti, hogy a vizsgált fiatalok harmada ugyanolyan, 11 százaléka alacsonyabb képzettségi szinten várható, mint a szülei, s 52 százalékuk magasabb kvalifikáltság felé van úton - egyenlőre. Nincs tehát lezárva a mobilizációs csatorna, nem

determinisztikus a családi háttér, de nagyon erős a hatása.

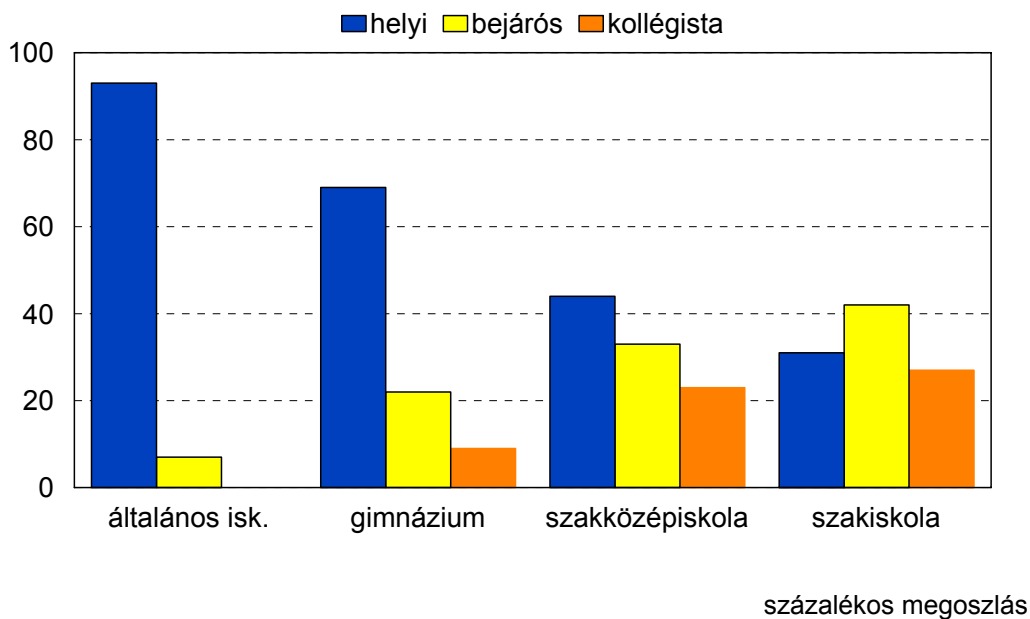
A szülő iskolai végzettségének hatása a gyermek képzettségére

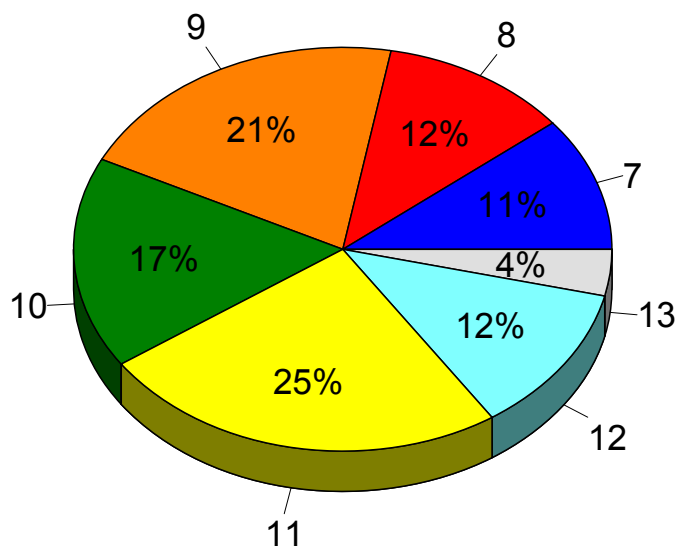
A kutatási eredményekből az is kiderül, hogy a helyben lakó, kiskunfélegyházi lakosú diákok szüleinek magasabb az átlagos képzettségi szintje, a diplomások aránya 17, az érettségizetteké további 27 százalék. Ezzel szemben a naponta ingázók és a kollégiumban lakó tanulók között csak 6 százalék a diplomás, s 17-18 százalék az érettségizett szülők aránya. Ez egyértelműen mutatja, hogy a környező kistéleplések kulturális tőkében szegényebbek mint a város. A mintába került tanulók közel fele nem helybeli, 28 százalékuk bejárós, 17 százalékuk kollégiumban lakik. A naponta bejárók magas aránya egyenesen következik a kistérségi központi szerepből, s a kollégiumban lakók aránya is átlag feletti.

Mindez leképeződik az iskolatípusonkénti megoszlásban is. Értelemszerűen az általános iskolások között található a legtöbb helybeli fiatal (93 százalék), a gimnáziumi képzésben résztvevők között már jóval több a nem félegyházi diákok száma (közel minden harmadik tanuló). A szakképesítést adó középfokú oktatási intézményekben többségben vannak a nem helyi diákok, a szakközépiskolákban 56, a szakiskolákban, szakmunkásképzőkben 70 százalék az arányuk.

A lakóhely iskolatípusonkénti megoszlása

A tanulók évfolyam szerinti megoszlása

A város iskoláiban (a vizsgált korosztályban) a hetedik és nyolcadik évfolyamon nagyjából egyenlő arányban vannak tanulók (11-12 százalék), valamivel többen vannak a 10 osztályosok (17 százalék). A legnépesebb osztály a 11., a megkérdezettek negyede ide jár. Látható, hogy az érettségiző és az érettségi utáni szakképzésben résztvevők mintabeli aránya sokkal alacsonyabb, hiszen a három éves szakmunkásképzésben résztvevők - amúgy nagy

létszámú hallgatói állománya - ekkora már végez, az ötödik évre pedig csak néhányan maradnak az ilyen képzést adó középiskolában. Ennek megfelelően az egyes iskolatípusok között eltérő a válaszolók évfolyam szerinti megoszlása.

Az egyes évfolyamon tanulók életkor szerinti százalékos megoszlása

Betöltött életkor	-13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.+	Túlkorosok százalékos aránya
Évfolyam									
7. osztály	90	10							10
8. osztály	33	65	2						2
9. osztály		35	48	11	6				17
10. osztály			42	47	7	3	1		11
11. osztály				38	49	11	2		13
12. osztály					52	32	10	6	16
13. osztály						53	47	10	10

Fontos mutató, hogy az egyes évfolyamokban mennyi a túlkorosok aránya, milyen az egyes évfolyamok korösszetétele. Mivel ebben a korosztályban különösen fontos szerepet játszik az életkor – hiszen szűk, mindössze hét évet fog át kategóriánk - az évvesztéseket is túlkorosoknak minősítettük. A táblázatból látható, hogy a legnagyobb arányban a középiskola első és utolsó éves tanulói között fordulnak elő évvesztések, bukottak és más okból túlkorosnak minősíthetők, a tanulók 16-17 százaléka “késve” érkezett.

3. AZ ISKOLA VILÁGA

Az ifjúságkutatás során meghatározó szempont volt, hogy feltárjuk a tanulók oktatási rendszerhez való viszonyát, hogy képet kapjunk az eddig nem látott - az iskolák alapvetően zárt világában játszódó - folyamatokról, jellegzetességekről.

Azt kértük a tanulóktól, hogy az iskolákban folyó pedagógiai, szakmai munkát 21 állítással való egyetértésük alapján egy négyfokú skálán értékeljék. Ezeket az értékeket mérleg-indexre számoltuk át. Minél magasabb az index értéke, annál nagyobb az egyetértés foka. Az állításokkal való egyetértés mértékét összefoglalóan az alábbi táblázat mutatja.

Mennyire jellemző az iskolátokra, hogy... (az egyetértés mértéke mérleg-indexen)

	Általános iskolások	Középiskolások
Az órai számonkérés összhangban van a leadott tananyaggal	73	50
Van lehetőség arra, hogy a rossz jegyeket kijavítsák a diákok	59	52
A tanárok szavára lehet adni.	46	33
Az iskola felkészít az életre	47	28
Ha nem lenne kötelező, akkor is bejárnál a legtöbb órára?	46	27
A tanárok képesek fegyelmet tartani	42	26
A tanárok elvárásai, értékelési módszerei egyértelműek.	48	21
Általában jó hangulatúak a tanórák	33	19
És a tanárok betartják a házirend rájuk vonatkozó részeit?	43	14
A tanárok elismerik, ha hibát követnek el.	37	6
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy zavarják a tanóra menetét? (beszélgetés, levelezés stb.)	3	3
Az iskolában túlterhelik a diákokat	-23	8
Az iskolában foglalkoznak a diákok egyéni problémáival	18	-14
Mennyire jellemző osztálytársaidra, hogy igazolatlanul hiányoznak az órákról?	-46	-4
Az iskolában skatulyáznak.	-30	-10
Szerinted az iskolai házirendet betartják a diákok?	-9	-23
Gyakran túltartják az órákat	-22	-21
Előfordul, hogy a tanár lelkileg terrorizál valakit?	-60	-29
Az iskolában a diákokat gyakran megalázó helyzetbe hozzák	-47	-36
Előfordul, hogy a tanár elolvassa a diák levelét?	-39	-38
Előfordul, hogy a tanár megüti a diákot?	-30	-64

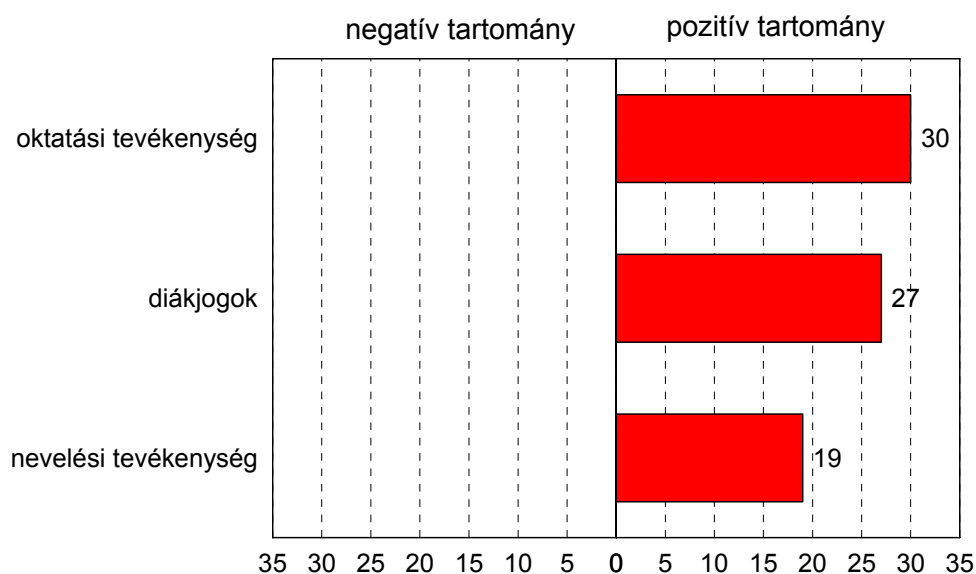
A kiskunfélegyházi tanulók a legnagyobb elégedettséget azzal kapcsolatban fogalmazták meg, hogy az órai számonkérés összhangban van-e a leadott tananyaggal (+55 pont). Szintén magas, 50 pont feletti pozitív egyetértésről számoltak be azzal kapcsolatosan, hogy van-e lehetőség a rossz jegyek kijavítására (+55). Mérsékeltőbb, de egyértelműen pozitív annak megítélése is, hogy a tanárok képesek fegyelmet tartani (+30), hogy a tanárok szavára lehet adni (+36) valamint hogy az iskola felkészít az életre (+32).

A leginkább elutasított kijelentések pozitív és negatív tartalmat egyaránt jelentenek. Pozitív, hogy nem jellemző a diákok levéltitkának megsértése (-38 pont), a fizikai bántalmazás (-56), a lelki terror (-36), valamint, hogy a diákokat megalázó helyzetbe hoznák a tanárok (-38). Negatívum azonban, hogy a diákok jellemzően nem tartják be a házirendet (-20), továbbá hogy az iskolában tanító pedagógusok nem nagyon foglalkoznak a tanítványok egyéni problémáival (-7) - legalábbis a fiatalok szerint.

Érdeemes megnézni, hogy miben tér el az általános és a középiskolás tanulók véleménye. Összességében elmondható, hogy azok az általános iskolás válaszadók sokkal pozitívabban vélekednek iskolájukról, mint az idősebb tanulók. Különösen kedvezőbben nyilatkoztak arról, hogy túlterhelik-e a diákokat, foglalkoznak-e az egyéni problémákkal, igazolatlanul hiányoznak-e a tanulók, előfordul-e a fizikai erőszak valamint, hogy a tanárok elismerik-e ha hibát követnek el (az eltérés 31-42 pont).

Az egyes oktatási mutatók értéke

(mérleg-index)

A beérkezett válaszok alapján az eredeti kérdések segítségével 3 összetett indexet szerkesztettünk; egy az oktatási tartalmi és formai mutatót, egy nevelési tevékenységet mérő mutatót, valamint egy, a diákjogok helyzetét mutató indexet. A mutatókat olyan itemanalízis segítségével alakítottuk ki, mely során kiszámítottuk, hogy az egyes itemek (kérdések) miképpen korrelálnak egymással. Az elemzés során három - egymástól jól elkülöníthető - kérdéscsoport alakult ki, amely csoportokon belül az egyes itemek magas korrelációban álltak egymással.

Az összesített mutatókról elmondható, hogy a legmagasabb elégedettséget relatíve a tanárok oktatási tevékenységével kapcsolatban fogalmaztak meg a diákok, mérleg indexen kifejezve +30 pont a mutató értéke. Valamivel alacsonyabb elégedettségről számolhatunk be a diákjogokkal kapcsolatban (+27 pont). Egyetlen mutató sem lépi át negatív irányba a 0 pontos elégedettségi határt, a legalacsonyabbra értékelt nevelési tevékenységi is +19 pontot kapott, ami inkább a változatlan állapotnak megfelelő.

A nevelési tevékenységgel való elégedettség jellemzője, hogy a lányok pozitívabb véleményt fogalmaztak meg. Mind a három indexre igaz, hogy azok akiknek a tanulmányi eredményei jobbak, magasabb elégedettségről számoltak be. Szintén jól kimutatható, hogy az idősebb tanulók kritikusabbak, s az is jellemző, hogy az általános iskolások a legelégedettebbek, s a szakközépiskolások a legkevésbé.

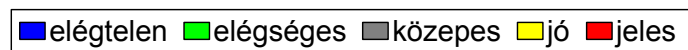
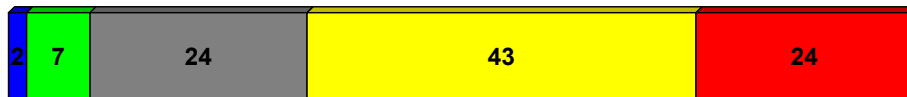
Összességében az iskolában folyó oktatási, nevelési tevékenységgel való elégedettség iskolai osztályzatokkal kifejezve 3,68. Ezzel gyakorlatilag megegyező az iskolák technikai felszereltségével (sportszer, tábla, tv, számítógép stb.) való elégedettség átlaga is, 3,82. Az iskolában folyó szakmai munkával elégedettebbek a lányok, a jó tanulók valamint a fiatalabb válaszolók. Az oktatási intézmény technikai felszereltségével kapcsolatban szintén ez figyelhető meg. Az is jellemző, hogy azok a fiatalok, akik már végeztek, sokkal kritikusabbak.

Osztályzat az iskola

...oktatási, nevelési munkájára

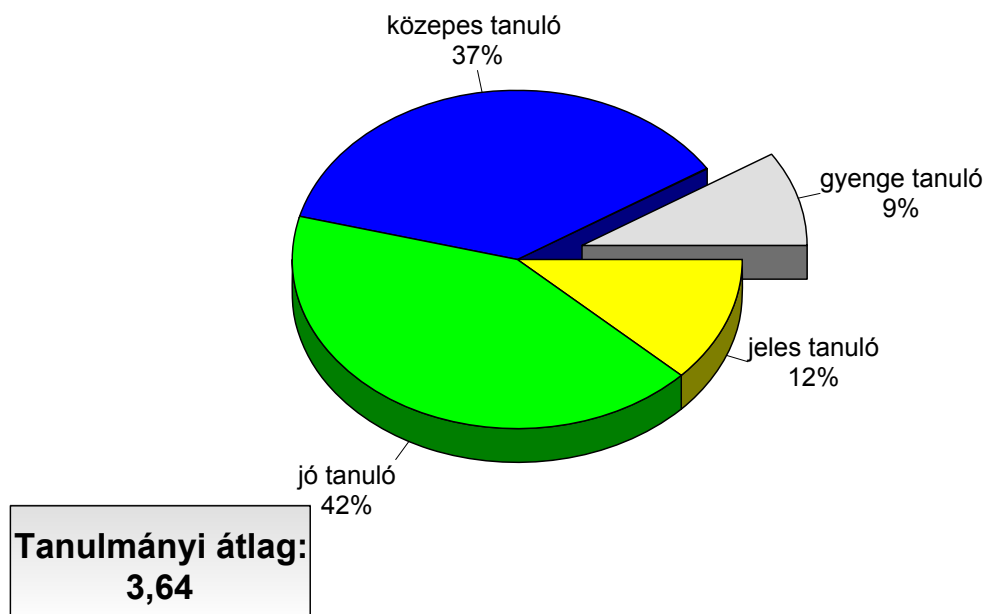

...technikai felszereltségére

százalékos megoszlás

A tanulók tanulmányi eredménye

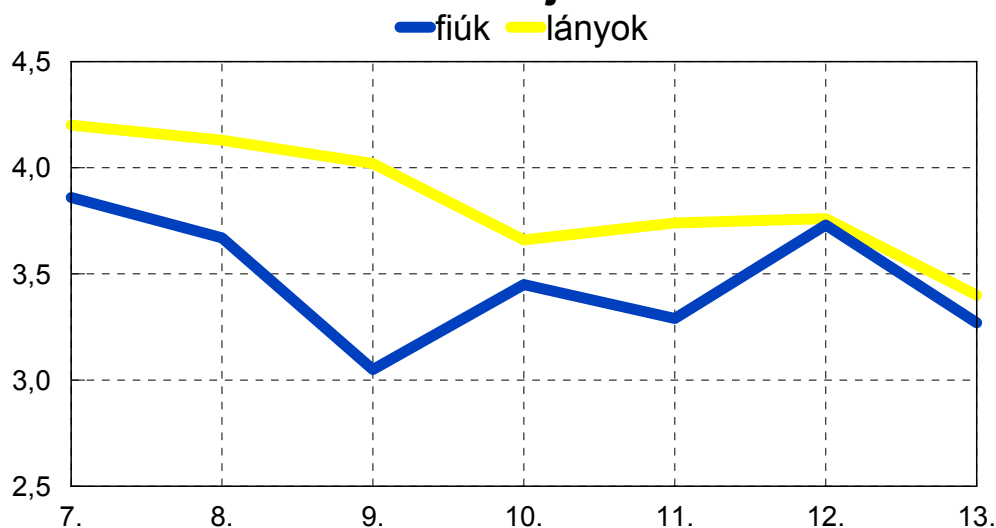
A kérdőívben arra is megkértük a tanulókat, hogy nyilatkozzanak iskolai teljesítményükről, megkérdeztük azt, hogy milyen a legutóbbi év végi tanulmányi átlaguk. A városban tanuló diákok összesített átlaga közepesnél egy kicsit jobb, számszerűsítve 3,64.

Ha nominálisan kategorizáljuk a tanulmányi átlagokat, a diákok 9 százaléka minősül

gyenge tanulónak (1-2,50 közötti átlag), további 37 százalékuk közepes eredményt ért el a legutóbbi félévben (2,51-3,50 közötti átlag). Ennél jobb átlagot produkált a tanulók közel fele, 42 százaléka. 4,5-ös, tehát jeles átlagot ért el a tanulók 12 százaléka. Ha összehasonlítjuk az egyes iskolatípusok adatait - ahogy az várható volt - azt tapasztaljuk, hogy a legmagasabb tanulmányi átlagot a gimnáziumok tanulói produkálták (4,1), az általános iskolások átlaga 3,9, a szakközépiskolásoké 3,59. A szakmunkásképzőkben született a leggyengébb átlag 3,09.

Természetesen az adott iskolákban sem teljesít mindenki egyformán. Ha az elemzésbe bevonjuk a válaszoló nemét és évfolyamát is, és az átlagokat ezek közös metszetében szemléljük két általános tendencia rajzolódik ki. Ez egyik, hogy a lányok minden évfolyamban jobban produkálnak a fiúknál. Különösen nagy, több mint egy egész jegy az eltérés a középiskola első évfolyamában. A másik jellemző az, hogy a diákoknak az általános iskola után a középiskolai váltás nehézséget okoz (különösen a fiúknak), jelentősen romlik az átlagos tanulmányi eredmény, s nem is nagyon érik el középiskolában a korábbi átlagukat.

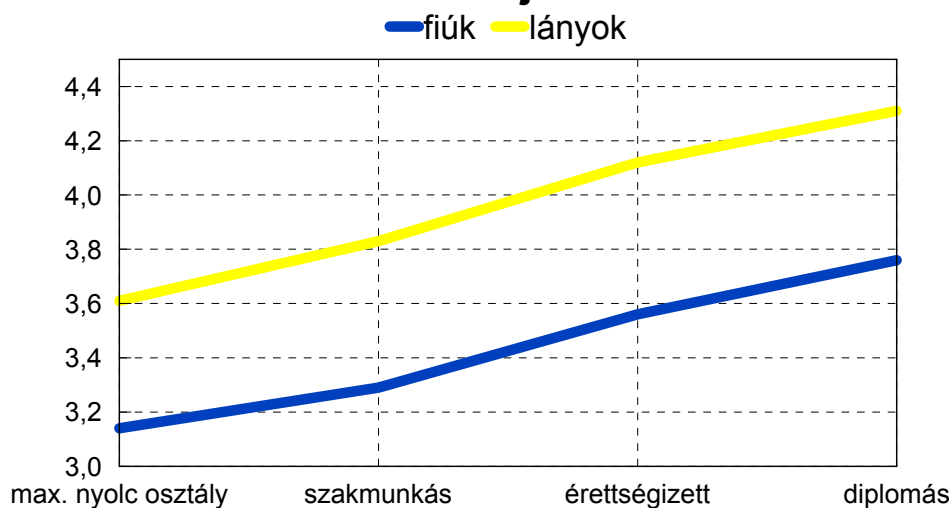
Tanulmányi átlag a nem és az évfolyamok dimenziójában

A tanulmányi átlagokat vizsgálva fel kell hívni a figyelmet arra a - pedagógusok által jól ismert - tényre, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkező szülő gyermeke, mivel több kulturális tőkével rendelkezik, jobban meg tud felelni az iskolai elvárásoknak, s az iskolákat leginkább ők tudják "használni" céljaik elérésére. Míg a diplomás szülők gyermekeinek 70 százaléka jó vagy jeles tanuló, addig az érettségizetteknél 64, a

szakmunkásoknál pedig csak 50 százalék ez az arány. A maximum nyolc osztályt végzett szülők gyermekeinek 47 százaléka közepes, további 14 százaléka pedig kifejezetten gyenge tanuló. A kulturális tőke hiánya vagy kisebb "mennyisége" most is utolérhető a helyi/bejárós diákok változó mentén. A bejárós diákok - akik többsége a környező kisebb, hátrányosabb helyzetű településről jár be - tanulmányi átlaga néhány tizeddel minden dimenzió mentén rosszabb.

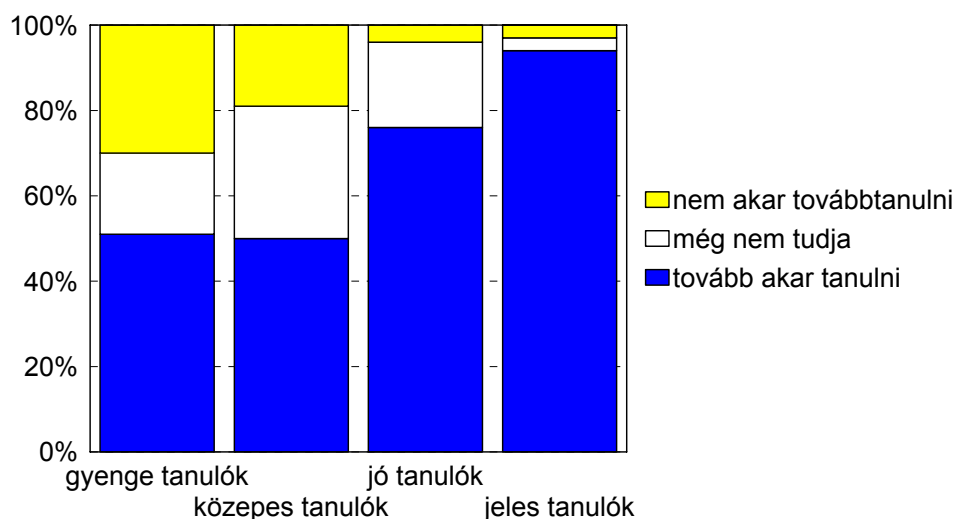
Tanulmányi átlag a szülő képzettségének dimenziójában

Nagyrészt a tanulmányi eredmények függvényében merül fel a továbbtanulás kérdése is. A félegyházi tanulók 66 százaléka egyértelműen folytatni kívánja tanulmányait érettségi után, 22 százalékuk bizonytalan, még nem döntött, s csupán minden tizedik megkérdezett tekinti a középiskolát az intézményes tanulás utolsó állomásának.

Az iskolai tanulmányok állami oktatási rendszeren belül való folytatásának legmeghatározóbb eleme a diák jelenlegi tanulmányi eredménye. A jó tanulók számára evidencia, hogy folytatni kell a tanulmányokat.

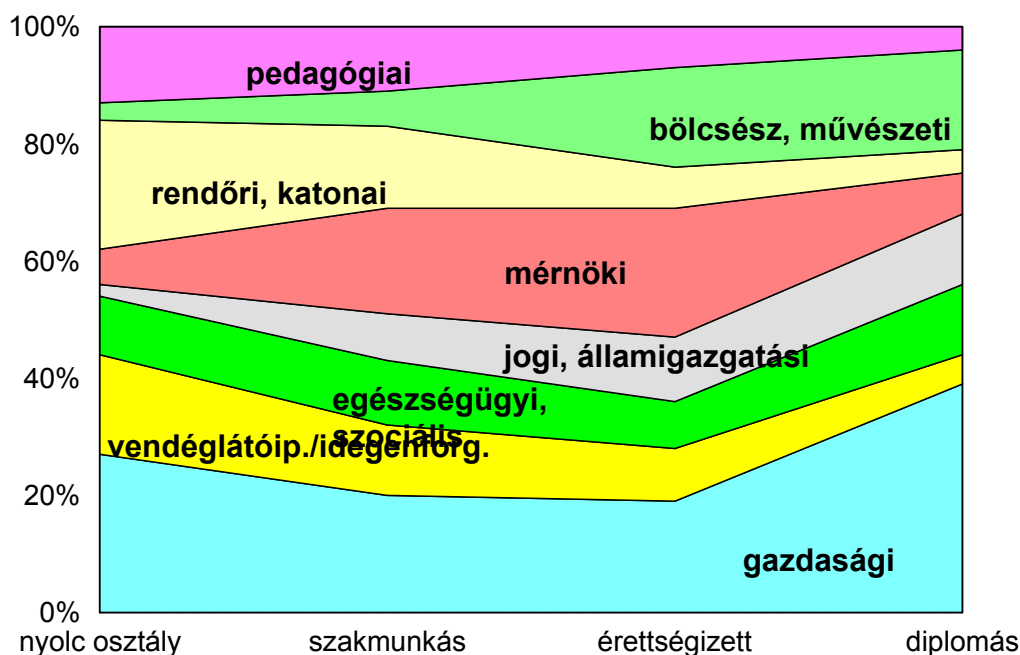
Továbbtanulási szándék és a tanulmányi eredmény

Jól megfigyelhető, hogy a lányok magasabb arányban akarnak továbbtanulni (+14 százalék) mint a valamivel gyengébb tanulmányi eredményt elérő fiúk. A még le nem zárt intergenerációs mobilitási folyamatról ad hírt, hogy a nyolc elemivel rendelkező szülők gyermekeinek 42, a szakmunkás szülők gyermekeinek 64, az érettségizett szülők gyermekeinek 74, a diplomásokénak pedig 91 százaléka tűzte ki célul a felsőfokú továbbtanulást.

Ha a továbbtanulás szempontjából megcélzott intézményeket nézzük (a diákok felének határozott elképzelése van) a legnépszerűbb szakirányok a gazdasági és a mérnöki képzés, a tanulók 16-19 százaléka ezeket jelölte meg, de 10 százalék feletti a rendőri/katonai és vendéglátóipari képzést választók aránya is. Közepesen népszerűek az egészségügyi, a tanári és a jogi/államigazgatási főiskolák, egyetemek. A szociális, a művészeti, a bölcsész, a hittudományi és az agrár képzést nyújtó felsőoktatási intézmények kifejezetten népszerűtlenek. Érdeemes azt is megvizsgálni, hogy a szülő iskolai végzettségének függvényében hogyan változik az elképzelt karrier iránya.

Továbbtanulási irányok a szülő képzettségének dimenziójában

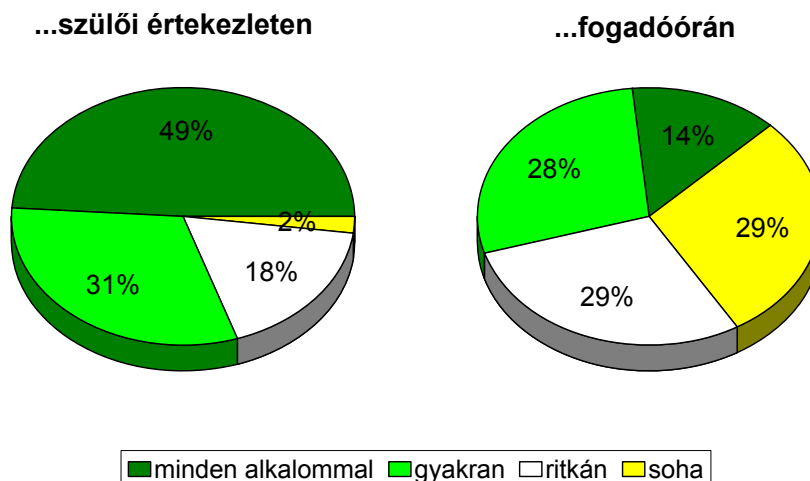
A fenti diagramon jól látható, hogy a diplomás szülők gyerekei inkább a gazdasági, jogi és bölcsész irányt választják, a közepesen kvalifikált családok gyermekei körében a mérnöki valamint a pedagógiai pálya népszerűbb az átlagnál, míg a teljesen képzetlen szülői háttérrel rendelkezők az egészségügyi, a vendéglátóipari/idegenforgalmi és különösen a rendőr és katonatiszti szakma felé orientálódnak inkább.

Az oktatás szempontjából nemcsak az érdekes, hogy a diákok maguk hogyan vélekednek iskolájukról, hanem az is legalább ilyen fontos, hogy a szülők hogyan viszonyulnak az oktatási intézményhez. A közoktatási törvény 14.§ 2/d. bekezdése előírja, a szülő kötelessége hogy “rendszeres kapcsolatot tartson a gyermekével foglalkozó pedagógusokkal”. Ha ez nem lenne leszabályozva, akkor is joggal elvárható magatartás minden felelősségteljesen gondolkodó szülőtől, hogy gyermekek iskolai oktatását, nevelését a pedagógussal való személyes konzultációk segítségével is figyelemmel kísérje. Ennek két intézményesített és az iskolák által bejártatott módja van, a szülői értekezlet és a fogadóóra.

A szülői értekezletekre a szülők négyötöde gyakran vagy minden alkalommal eljár, 18 százalékuk ritkán, 2 százalékuk pedig soha nem vesz részt ezeken a tájékoztatókon. Megállapítható, hogy a jó és jeles tanulók szülei rendszeresebben járnak el (88 százalék gyakran vagy mindig), valamint a képzetlenebb szülők körében is nagyobb az érdeklődés. A diplomás szülők gyerekeinek 13 százaléka nyilatkozott úgy, hogy szülei soha vagy csak

ritkán nem vesznek részt a szülői értekezleten, ezzel szemben a nyolc osztályt végzeteknél már 30 százalék. A tendenciákat tekintve hasonló a helyzet a fogadóórákat illetően, azzal a különbséggel, hogy a szülők sokkal passzívabbak e kérdésben. A tanulók 29 százaléka úgy vélekedik, hogy szüleik soha, s további 29 százalékuk úgy, hogy csak ritkán mennek el fogadóórára.

A szülők részvételi aktivitása...

Az életkor mentén is jól szegregálhatók a vélemények, a tanulók életkorának növekedésével csökken a szülői érdeklődés. Az általános iskolások szüleinek még 50 százaléka jár rendszeresen fogadóórára, a középiskolás tanulóknál ez az arány már csak 39 százalék.

Az értekezleten és a fogadóórán való részvétel között erős korreláció mutatható ki ($r=0,40$). Az összefüggés pozitív előjelű, tehát azt jelenti, hogy aki részt vesz az a szülői értekezleten az nem zárkózik el fogadóórán való részvétel elől sem.

Ha a kétféle kapcsolattartási mód részvételi arányait közös mátrixba írjuk be az alábbi megoszlást kapjuk.

		<i>Részvétel szülői értekezleten</i>		
		gyakran	ritkán	soha
<i>Részvétel fogadóórán</i>	gyakran	42		
	ritkán	20	9	
	soha	18	8	3

A táblázatból kiolvasható, hogy a válaszadók 3 százaléka nyilatkozott úgy, hogy szülei soha nem járnak el sem fogadóórára, sem pedig szülői értekezletre, s az ellenkező

póluson van 42 százalékuk, azok, akiknek szülei rendszeres kapcsolatot tartanak az iskolával mindkét módon.

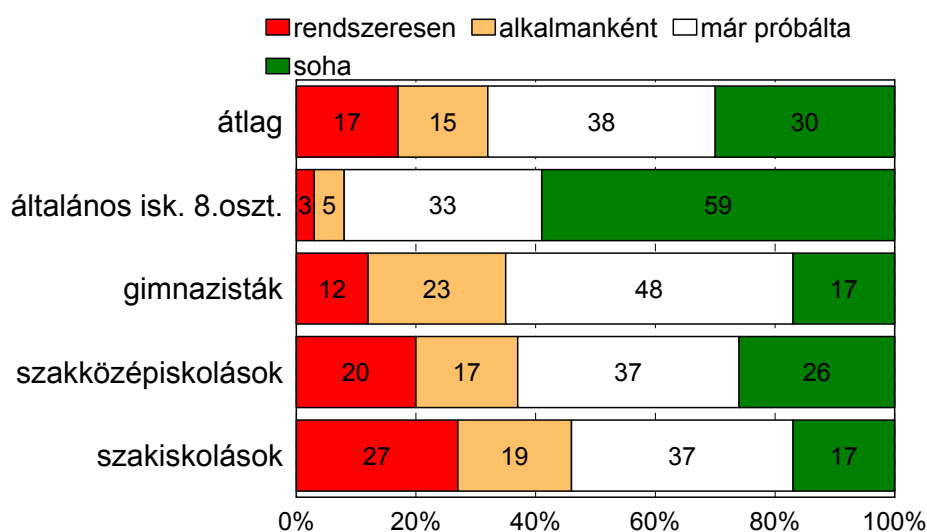
4. EGÉSZSÉGMEGŐRZÉS

Ebben a fejezetben a kiskunfélegyházi diákok alapvető egészségmegőrzési és egészségkárosítási tevékenységeinek intenzitásáról számolunk be. Így többek között szó lesz a dohányzásról, az alkohol- és kábítószer fogyasztásról, a sportolásról, a táplálkozási szokásról.

Az Amerikai Egyesült Államok több tagállamában diákmegmozdulásra készülődnek a középiskolások, mert olyan helyi törvényeket alkottak, mely szerint a dohányzó fiatalok, illetve szüleik komoly szankciókra számíthatnak. A gyermek és fiatalkori dohányzás nemcsak Amerikában, hanem Európában is komoly gondot jelent. Jól látható tendencia, hogy amíg a dohányosok száma az elmúlt 20 évben a világon csökkent, a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya jelentősen megnőtt. Egy idei felnőtt lakosságot reprezentáló felmérés során kiderült, hogy jelenleg az észak-magyarországi régióban a lakosok 29 százaléka rendszeresen, további 2 százaléka pedig alkalmanként dohányzik. Minden tizedik válaszoló tartozik abba a csoportba, akik valamikor dohányoztak, de már leszoktak róla. A naponta elszívott cigaretta átlagos száma a dohányzók körében 17 szál, s ez a főváros után a legmagasabb szám.

A kiskunfélegyházi ifjúságkutatás során kérdezett tanulók körében mért adatok alacsonyabb dohányzási intenzitásról vallanak, de ha figyelembe vesszük, hogy melyik korosztályról van szó, igencsak riasztóak.

A dohányzó tanulók aránya iskolánkénti bontásban

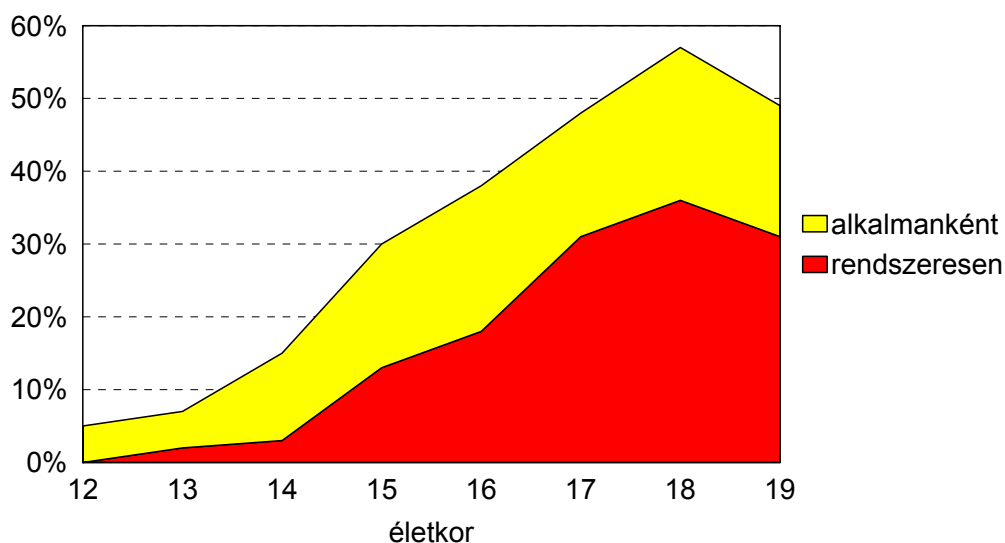
A vizsgált tanulók 17 százaléka rendszeresen dohányzik, további 15 százalékuk pedig

alkalmanként gyújt rá. A tanulók 38 százaléka válaszolt úgy, hogy nem dohányzik, de már kipróbálta. Azok aránya, akik soha nem is próbálták, 30 százalék.

Iskolatípus mentén tekintve, a kérdezett általános iskolások körében a legjobb a helyzet, a 7-8. osztályos tanulók közel 60 százaléka soha nem is próbálta ki a dohányzást, s az alkalmankénti és a rendszeres dohányzók együttes aránya is “csak” 8 százalék. Valamivel rosszabb a helyzet a középiskolákban, a gimnazisták 12 százaléka, a szakközepesek 20 százaléka és szakmunkás tanulók 27 százaléka rendszeres dohányzik, s korosztály további 17-23 százaléka alkalmanként gyújt rá.

Jól látható tendencia, hogy a rendszeres és alkalmi dohányosok aránya is a fiúk körében magasabb (39 százalék). Mindent összevetve a fiúknak 75 százaléka legalább a kipróbálásig eljutott, míg a lányoknál ez az arány 65 százalék. Ugyanakkor az is kimutatható, hogy a dohányzók közül a fiúk szívnek többet, a napi átlaguk 8 szál, míg a lányoknál csak 5.

A dohányzó fiatalok aránya az életkor dimenziójában

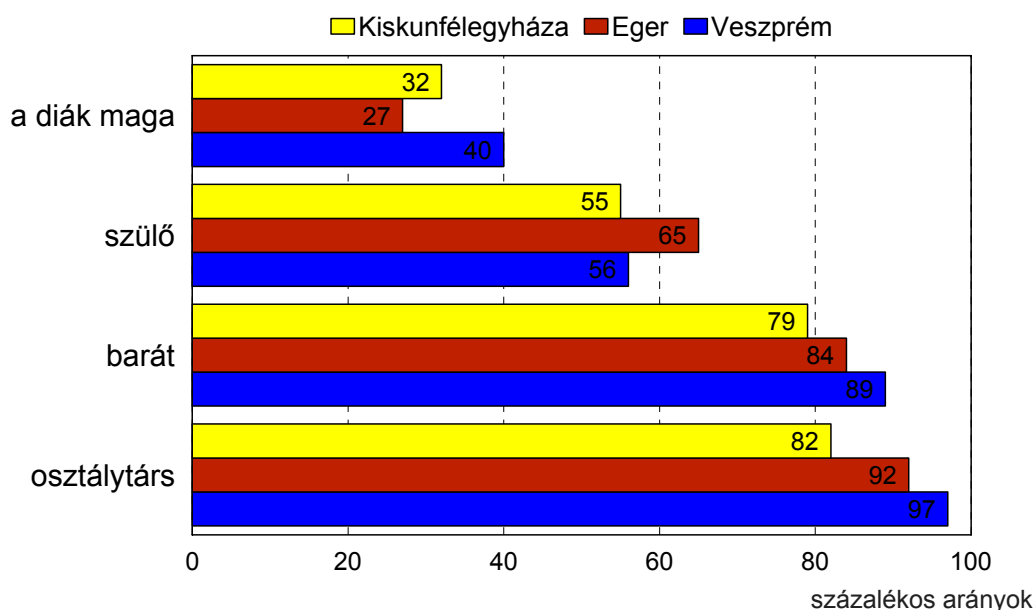
százalékos megoszlás

A 12 éveseknél még csak alkalmi dohányzást mértünk, a 13 évesek között 2 százaléknál a rendszeres dohányosok aránya, s mire elérik a 15. évet ez a szám 13 százalékra nő, s további két éven belül megduplázódik (31 százalék). Az is jellemző, hogy 18 éves kor felett már nem nő a rendszeresen dohányzó fiatalok aránya. Mindez azt jelenti, hogy e kor felett már nem bővül a dohányosok köre, csak belső struktúrája alakul át.

A tanulmányi eredmény alakulásával is szoros összefüggésben van a dohányzás kérdése, kevésbé jellemző a jó és jeles tanulókra. Míg a gyenge tanulmányi eredményt elért

diákok 48, a közepeseknek pedig 42 százaléka dohányzik, addig jó tanulóknak 27 százaléka, a 4,5 fölötti átlagot elért tanulóknak pedig csak 10 százaléka dohányzik (mindössze 5 százaléku rendszeresen). Az is megállapítható, hogy az alkalmankénti dohányosok aránya átlag feletti a kollégiumban lakó diákok körében, míg a rendszeres dohányosok harmada bejárós tanuló, s a csonka családban élő tanulók is intenzívebben dohányoznak.

Ki dohányzik a diák környezetében?

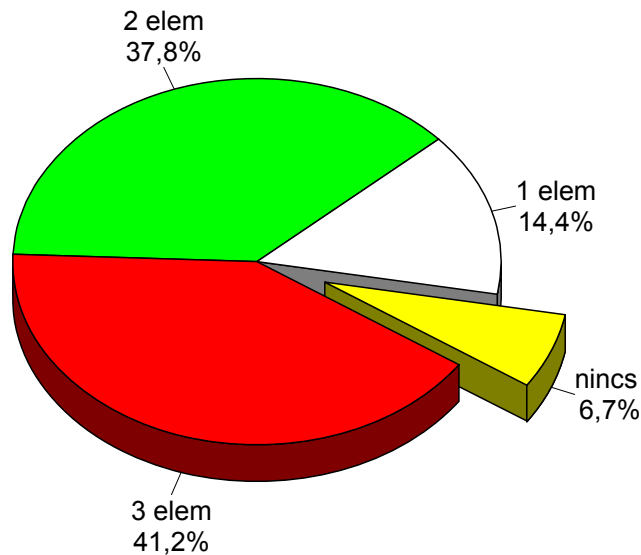

Az, hogy egy fiatal elkezd dohányozni, alapvetően kétféle minta miatt lehetséges. Az egyik a negatív családi példa, a másik a kortárs csoport hatása. A félegyházi tanulók több mint felében a szülők között van dohányos. Ennél is rosszabb eredményeket kapunk, ha tovább szélesítjük a közösségi teret. A diákok 79 százalékának van a baráti körében olyan, aki dohányzik, s tíz tanulóból nyolcnak van dohányos osztálytársa. A családi hatást vizsgálva azt látjuk, hogy a nem dohányos családban a gyermek 76 százalékos eséllyel nem lesz dohányos, míg a dohányos családban 38 százalékos eséllyel válik belőle is dohányos. A kortárs csoport hatásáról elmondható, hogy minden dohányos baráti körében találtunk másik dohányost, ugyanakkor a nem dohányzók körében “csak” 60 százalékos eséllyel fordul elő dohányos barát.

Egy, a környezetben dohányzókat regisztráló mutatószám segítségével igyekeztünk pontosítani azok körét, akik leginkább ki vannak téve a “kisértésnek”. Az index értéke az előzőekben vizsgált kérdés alapján azt mutatja, hogy az érintett fiatalok környezetében

hányféle dohányos ágens, ingerhatás található.

A fiatalok megoszlása a környezetükben lévő dohányos szegmensek száma szerint

Az ábrából kiolvasható, hogy nagyon kevés (4,7 százalék) azon tanulók aránya, akik dohányfüst mentes környezetben élnek, s 41,2 százalék azok aránya, akik életük három meghatározó környezetében (család, baráti kör, osztálytársak) is jeleztek dohányosokat. A környezet meghatározó szerepe itt is kimutatható, a dohányzó fiatalok 63 százaléka ilyen „veszélyes” környezetben él. Hasonló összefüggés mutatható ki a másik oldalon is, azaz, azon kevesek, akik dohányzásmentes környezetben élnek, vagy csak környezetük egy szegmensében érintkeznek dohányosokkal, lényegesen magasabb arányban (90 százalék) maradnak nem dohányosok. Az átlagnál veszélyeztetettebb környezetben élnek a nem kiskunfélegyházi lakosú diákok, a szakközépiskolások, szakiskolások és az alacsonyabban kvalifikált családi háttérrel rendelkező tanulók.

A dohányos tanulók naponta átlagosan 7,5 szál cigarettát szívnak el. (A magukat rendszeres dohányzónak vallók 10,8-at, az alkalmanként dohányzók 3,1-et.) A fiúk, a helyi lakosú dohányos tanulók, a nagyon alacsonyan és a nagyon magasán kvalifikált családból kikerülők az átlagnál többet szívnak, de erősebb dohányosokat találtunk a gyengébb tanulók, a szakképzésben részvevő középiskolások és csonka családban nevelkedők között is.

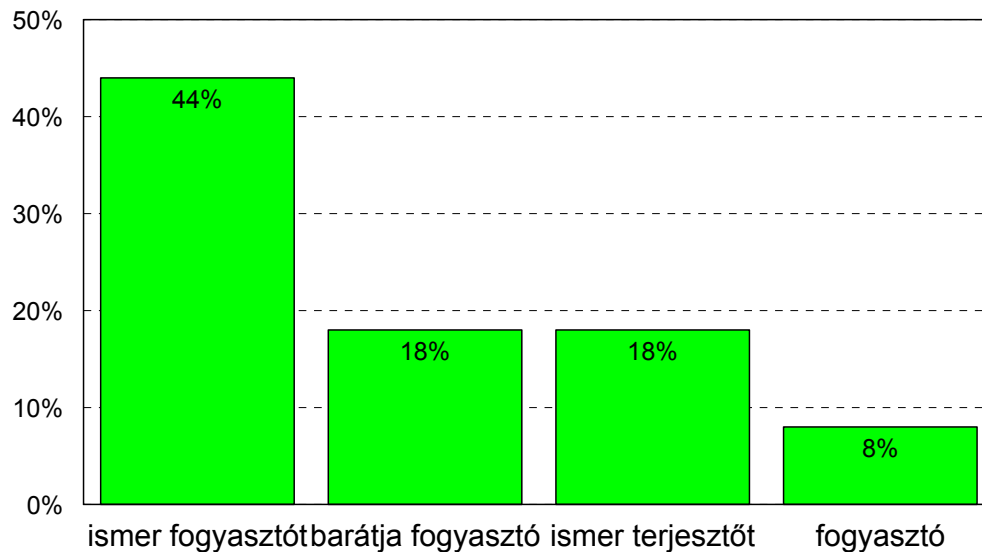
A dohányosok által naponta elszívott cigaretta mennyisége

dohányzó szubpopulációk	Naponta elszívott cigaretta szál
fiúk	8,0
lányok	5,2
helyi lakosú tanulók	6,4
naponta bejárós	7,9
kollégista	6,6
képzetlen szülők gyerekei	8,3
szakmunkások gyerekei	7,0
érettségizettek gyerekei	6,5
diplomásak gyerekei	6,0
általános iskolások (7-8. osztály)	2,6
gimnazisták	4,8
szakközépiskolások	6,0
szakmunkás tanulók, szakiskolások	10,2
gyenge tanulók	11,9
közepes tanulók	6,9
jó tanulók	5,6
jeles tanulók	7,2
ÁTLAG napi szál	6,9

A dohányzásnál sokkal kevésbé elterjedt a kábítószeres fogyasztása. A kérdezett tanulók 80 százaléka egyértelműen elutasítja, még nem próbált ki semmilyen klasszikus értelemben használt kábítószerrel, 12 százalékuk nem fogyasztott ugyan, de már gondolt rá, hogy kipróbálja, további 7 százalékuk alkalmi, s 1 százalékuk rendszeres drogfogyasztó - saját bevallása alapján. Azt, hogy a kábítószer fogyasztása mindössze a tanulók 8 százalékát érintené, fenntartásokkal kell kezelnünk, valószínűsíthető, hogy a valós arány ennél sokkal magasabb, ugyanis a megkérdezett tanulók közel fele ismer olyan fiataalt, aki kábítószerrel fogyaszt, 18 százalékának a barátai körében is van drogos, s 18 százalékuk személyesen ismer olyan fiataalt, aki kábítószerrel árusít.

Megállapítható, hogy a fiúk között kétszer annyi a kábítószer fogyasztó, mint a lányoknál. A középiskolán belül a háromféle képzési típusban nem megegyező arányban vannak drogfogyasztók, a gimnáziumban 6, a szakiskolákban 12 százalék. A legveszélyeztetettebbek a kollégiumban tanulók és a szakmunkástanulók, a mind a kábítószerrel kipróbáló, mind a kipróbálást tervezők aránya mind pedig a drogterjesztőket ismerők aránya itt a legmagasabb.

Kábítószerrel való kapcsolat

A kábítószer fogyasztók körében erősebb korcsoport hatás mutatható ki, mint a dohányosoknál. A drogozó fiatalok 75 százaléka nyilatkozott úgy, hogy van kábítószer fogyasztó barátja. Akik nem fogyasztottak még, de már gondoltak rá 42 százalékban rendelkeznek drogos baráttal, 44 százalékuk drogdívert is ismer. Ezzel szemben, akik soha nem is gondoltak arra, hogy kipróbáljanak valamilyen kábítószerrel, 87 százalékban mondták, hogy nincs kábítószerrel fogyasztó ismerősük.

A kábítószerrel és azok hatásai között jelentős különbségek vannak, így nem lehet közömbös számunkra, hogy a kábítószerrel kipróbálók milyen szerekkel kísérleteztek. A legkisebb - szinte elenyésző - arányban a szorongásoldó gyógyszereket és a központi idegrendszerre depresszív hatású, kábító-fájdalomcsillapító hatású ópiátokat (heroin, ópium) említették. Valamivel többen említették a pszichotrop hatású pótszereket (ragasztó, szipó, hígító), melyek az alkohol okozta részegséghez hasonló állapotot, továbbá lelki függőséget és komoly testi károsodásokat okoznak. A stimulánsok, mint például az extasy tableta vagy a kokain 21 említést kaptak. Ezek a szerek serkentőleg hatnak a központi idegrendszerre, motoros nyugtalanságot, a fizikai és pszichés teljesítőképesség növekedését idézik elő.

A legnépszerűbb kábítószerrel a hallucinogén anyagok (LSD, marihuána, hasis), ezek közül is kiemelkedik a marihuána, az összes tanuló 6 százaléka találkozott már a szerrel, általában (dohánnyal keverve) cigaretta formájában elszívják. Ezek az anyagok olyan

vegyületek, melyek átmeneti pszichózist váltanak ki. Népszerűségüket elsősorban annak köszönhetik, hogy nem okoznak testi függőséget (bár ezt egyes szerzők vitatják), s nem járnak elvonási tünetekkel sem. Hatásukat tekintve egyszerre izgatóak és nyugtatóak, a tér- és időérzéklet megszűntetik, gyönyörködtető hallucinációk jellemzik.

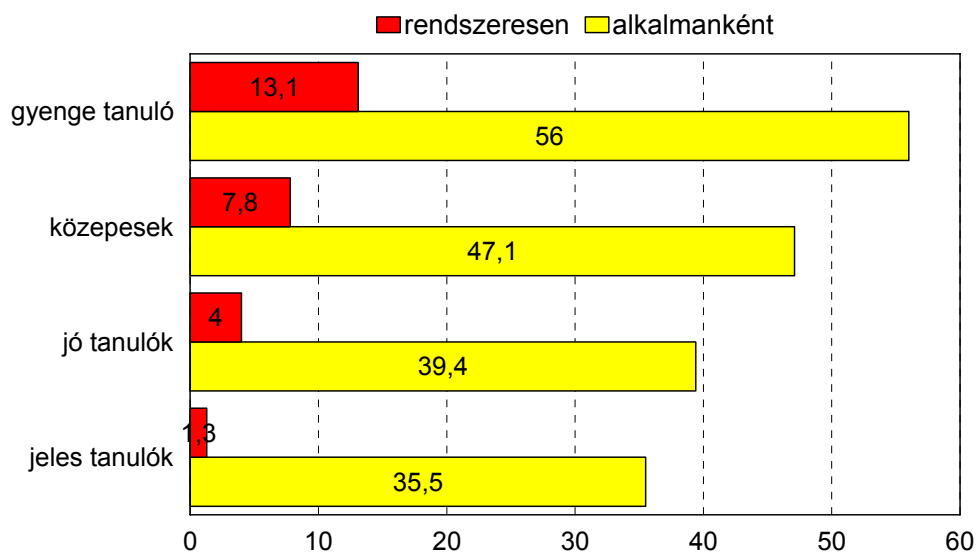
A diákok által fogyasztott kábítószer rangsora

	említések száma
hallucinogén anyagok (LSD, marihuána, hasis)	50
stimulánsok (extasy, kokain, speed, amfetamin)	21
pszichotrop hatású pótszerek (ragasztó, szipó, hígító)	4
ópiátok (heroin, ópium)	2
szorongás oldó gyógyszerek	0

A baráti kör vizsgálatára létrehoztunk egy mutatót, amely a válaszadó baráti körében a rendszeres dohányos és drogfogyasztókat jelöli. Akinél mind a két változó igen választ adott, azokat úgy tekintettük, mint akiknek a baráti köre veszélyes, ezek aránya a mintán belül 18 százalék. Az ilyen veszélynek egyáltalán ki nem tett fiatalok a minta 22 százalékát alkotják. (A félegyházi 7-8. osztályosok 63 százalékának veszélytelen a baráti köre, a gimnáziumban tanulók 9, a szakmai képzést adó középiskolában tanulók 13, a szakiskolások 6 százalékban mondhatják el ugyanezt.) A legnagyobb arányú veszélyeztetettséget a közepesen képzett családokban élő tanulók, a kollégisták és a gyengébb tanulók baráti körében mértük.

A magyar társadalomban a legelterjedtebb "drog" az alkohol. Ez érezhető a félegyházi fiatalok körében is, ugyanis a 7-13 osztályos tanulók mindössze 16 százaléka nem ivott még soha alkoholt. A rendszeres alkohol fogyasztók aránya 6, az alkalmankénti ivóké 43 százalék - saját bevallásuk alapján.

Az alkoholfogyasztás a tanulmányi eredmény dimenziójában

Ha a nemek dimenziójában vizsgáljuk a kérdést, kiderül, hogy a fiúk között 5 százalékkal többen vannak azok, akik rendszeresen fogyasztanak alkoholt, míg a lányok körében az alkalmankénti ivók vannak átlagon felül képviseltetve. A 7-8 osztályosok 7 százaléka iszik néha, a középiskolásoknak több mint fele (61 százalék). A legmagasabb arányban a szakközépiskolások isznak (63 százalék), ugyanakkor az absztinensek aránya a gimnáziumban a legalacsonyabb, 6 százalék. Az alkoholfogyasztás kapcsolatban van a tanulmányi eredmény alakulásával is. Míg a gyenge tanulók 69 százaléka iszik alkalmanként vagy rendszeresen, addig a közepesek 55, a jók 43, a jeles tanulónak pedig csak 37 százaléka.

Különösen aggasztó, hogy a megkérdezett tanulók 32 százaléka (az általános iskolások 9, a középiskolások 38 százaléka) úgy nyilatkozott, hogy szülei alkalmanként megkínálják alkohollal.

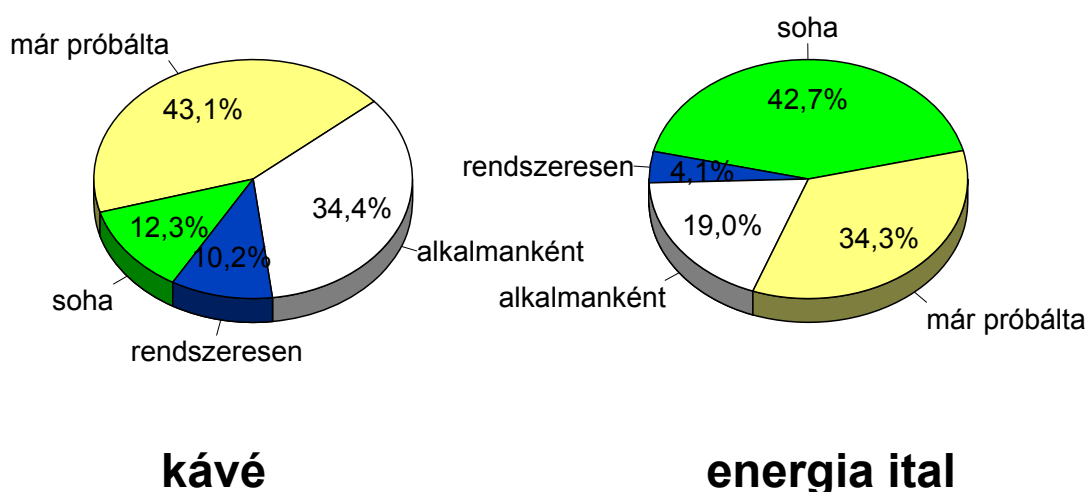
A korrelációs számítások igazolták azt a feltételezést, hogy a dohányzás, a kábítószer és az alkoholfogyasztás nem független egymástól. A legtöbb kábítószer-élvező egyben rendszeres alkoholfogyasztó ($r=0,43$) is. Az alkoholfogyasztás és a dohányzás közötti korreláció erős ($r=0,6$), s kimutatható az összefüggés a dohányzás és a kábítószer fogyasztás közötti is ($r=0,39$).

Bár nem sorolják a klasszikus egészségkárosítási módokat közé a kávé fogyasztását,

ugyanakkor túlzott fogyasztása, életformává válása esetén - különösen hosszabb távon - gyengíti a szervezetet, ugyanúgy megbontja az egészséges rendszert, mint bármely más pótszer. A kérdezett fiatalok 10 százaléka rendszeresen, 34 százaléka alkalmanként szokott kávét inni. Azok aránya, akik kipróbálták ugyan, de nem fogyasztanak 43 százalék. A kávézók aránya - ahogy az feltételezhető - az életkor emelkedésével nő. Érdekes megnézni a dohányzás és a kávéfogyasztás közötti összefüggést, hiszen míg az egyik tágítja az ereket, a másik éppen ellenkező hatást vált ki. Az összefüggés pozitív előjelű ($r=0,46$), a dohányzók 77 százaléka kávézik is, 21 százalékuk rendszeresen.

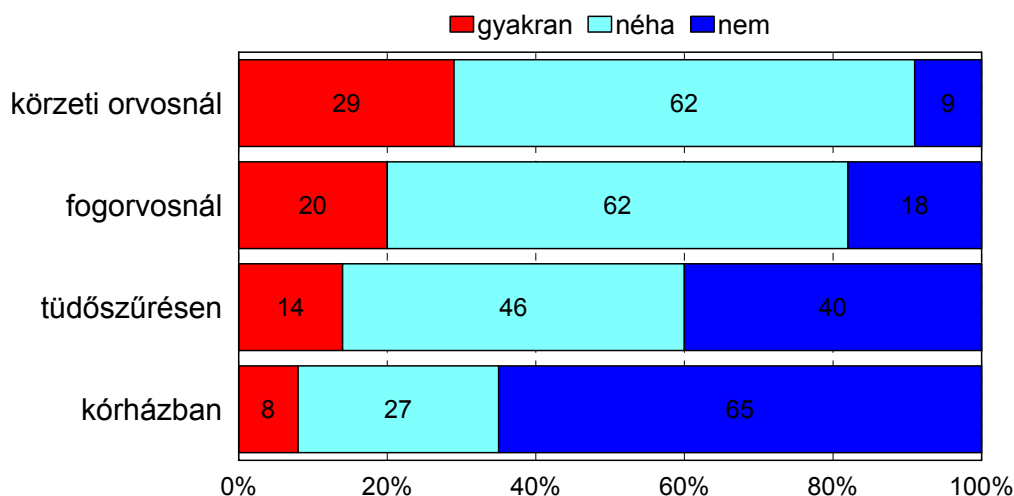
Az utóbbi években a fiatalok körében fokozatosan elterjedt egy másik értágító, serkentő hatású legális dopping szer az energia ital. Az energia italt (pl. Red Bull, Pop, Izostar) a kiskunfélegyházi fiatalok 57 százaléka próbálta ki eddig, 4 százalékuk rendszeres, 19 százaléuk alkalmi fogyasztónak vallja magát e tekintetben. Az energia italokat tipikusan a fiúk, a közepesen kvalifikált, ép családból kikerült szakmai középiskolában tanuló diákok és a kollégisták fogyasztják.

A kávé és az energia italok fogyasztása

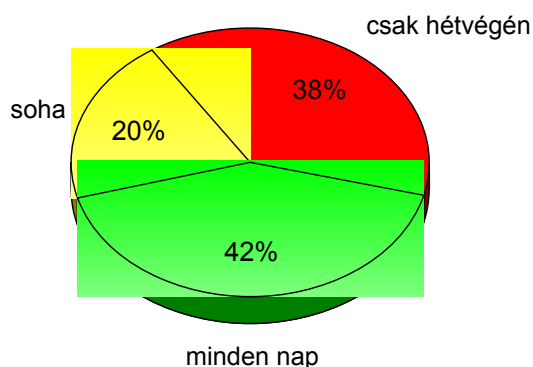
Adatfelvételünk során négy szempont szerint is közelítettük a fiatalok egészségügyi helyzetét, a körzeti orvosnál, fogorvosnál, tüdőszűrésen, illetve kórházban, szakrendelésen való megjelenés gyakorisága alapján is vizsgáltuk a kérdéskört.

Az utóbbi egy évben voltál...

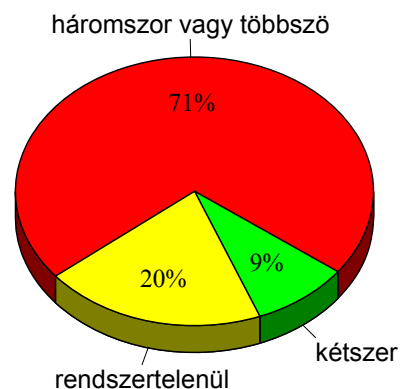

A gyakori betegek között 4 százalékkal nagyobb arányban voltak a fiúk, csakúgy, mint a fogorvosi szakrendelést felkeresők között. Egynegyedük gyakran jár fogorvoshoz, ellentétben a lányokkal, akiknek csupán 18 százaléka nyilatkozott így. Az átlagot meghaladó arányban járnak orvoshoz, szakrendelésre a magasabban kvalifikált szülők gyermekei. Fontos megjegyezni azt is, hogy a rendszeresen dohányzó fiatalok 32 százaléka nem volt tüdőszűrő vizsgálaton az utóbbi egy évben, ami fokozza az kóros egészségkárosodás esélyét.

Szoktál otthon reggelizni?

Naponta hány alkalommal étkezel?

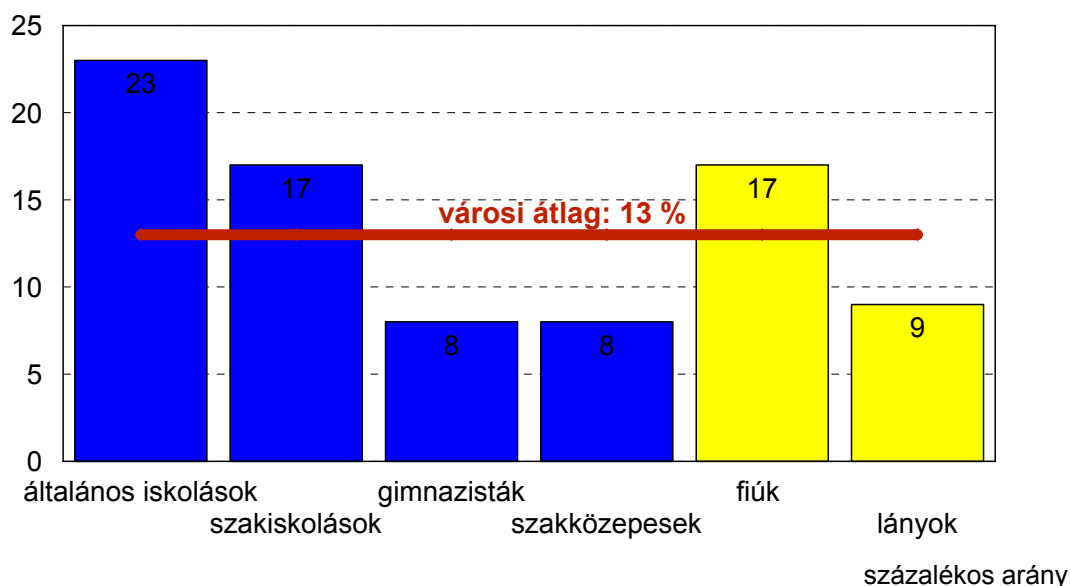
A fiatalok egészségromlásának fontos okozója a korán kialakított egészségtelen

életmód. Ebbe tartozik a káros szenvedélyeken kívül az életmódból adódó problémák köre is. Ezek között gyakran első helyen szerepel a helytelen, egészségtelen táplálkozás. Bár a megkérdezettek 71 százaléka azt állítja magáról, hogy naponta legalább háromszor eszik, a mintába került fiatalok 20 százaléka saját bevallása szerint is rendszertelenül étkezik.

A kérdőívben megkérdeztük a tanulókat, hogy szoktak-e otthon reggelizni. A diákok 42 százaléka minden nap, 39 százalékuk csak hétfévente. Az életkor emelkedésével csökken a naponta otthon reggelizők aránya, s a szülő iskolai végzettségnek emelkedése is negatívan befolyásolták a válaszokat. Jellemző, hogy a lányok rendszertelenebbül étkeznek, s az is kimutatható, hogy - nem véletlenül - a kollégisták táplálkozási rendje a legkiegyensúlyozottabb.

Az életmóddal kapcsolatos másik elterjedtebb probléma a rendszeres testmozgás, a sport hiánya. Kérdéseinkkel azt próbáltuk vizsgálni, hogy az iskolai és a tanórán kívüli lehetőségek közül melyiket és milyen mértékben használják ki a vizsgált mintába került 8-9. osztályos fiatalok.

A napi rendszerességgel sportoló tanulók aránya

A legelterjedtebb testedzési mód az otthon, egyénileg végzett mozgás, ezt végzik a legmagasabb arányban naponta, hetente és havonta is. A megkérdezett tanulók 13 százaléka sportol napi rendszerességgel az iskolai tanórán kívül, további 25 százalék hetente többször mozog. Heti rendszerességről 19 százalék nyilatkozott. A kiskunfélegyházi diákok 15

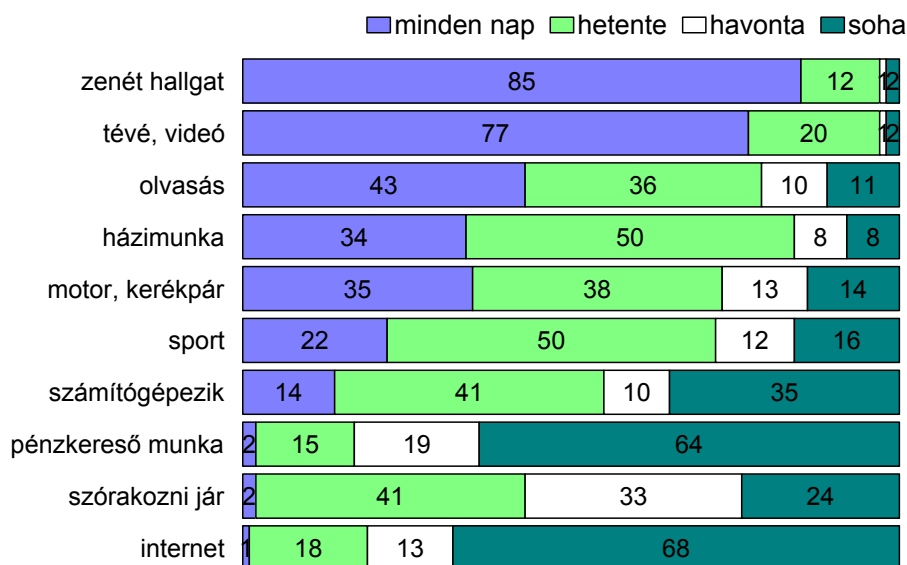
százaléka soha nem sportol saját bevallása szerint.

Kimutatható, hogy az érettségit adó középiskolába járók, a lányok és a naponta bejárósok az átlagnál kevesebbet sportolnak, s az is jellemző - ahogy az joggal feltételezhető - , hogy a sportosabbak kevésbé rongálják egészségüket.

5. SZABADIDŐ, KÖZÉLET

A fiatalok életében meghatározó jelentősége van annak, hogy a szabadidejüket milyen módon töltik, mire van egyáltalán lehetőségük. A kérdőíves felmérésben a fiataloknak tíz szabadidős tevékenységet kellett értékelniük, hogy melyiket milyen gyakran végzik.

Mit csinálsz szabadidődben?

A fiatalok szabadidős tevékenysége valamivel enyhébben ugyan, de éppen úgy a passzív időtöltések felé tolódik el, mint a felnőttek esetében. Az első két helyen szereplő tevékenység nem okoz meglepetést. A tévé és a video a legkönnyebben elérhető szabadidős tevékenység, és a legkényelmesebb is, ugyanis nem kell semmit csinálni, csak ülni a képernyő előtt. Ez egyébként nem a fiatalok sajátossága, a felnőttek is ezt jelölték meg a leggyakoribb szabadidős tevékenységnek egy 1995 és 1998 közötti vizsgálatsorozatban. A zenehallgatás már annyira természetes (akár háttérként), hogy nem is feltűnő, a fiatalok 86 százalékának otthonában minden nap szól a zene.

A könyvek és magazinok olvasása napi rendszerességgel a tanulók 43 százalékát jellemzi, további 36 százalékuk hetente vesz kezébe újságot vagy könyvet. A házimunka magas említése azt mutatja, hogy a családok többségében van belső munkamegosztás, legalábbis a fiatalok így látják. Ez természetesen nem klasszikus szabadidős tevékenység, hiszen a többség kötelezőként éli meg. Meglepő viszont a szórakozni járás viszonylag

alacsony említési aránya (57 százalék havonta, ritkábban vagy soha sem jár) ami a lehetőségek szükségére is utalhat. A könyvet sokak szerint felváltó számítógépet napi rendszerességgel 14, hetente 41 százalékuk használja, s ez nem alacsony, hiszen azt jelenti, hogy minden második fiatal rendszerességgel hozzájut a géphez. A mélyebb elemzés kimutatta, hogy a virtuális valóság igen gyors előretörése általában nem hagyományos formák (pl. könyvolvasás) rovására történik.

A fiatalok által említett pénzkereső munkát nézve el lehet gondolkodni azon, hogy ez bizonyos értelemben negatív (ha más tevékenység helyett, kényszerből kell dolgozni), bizonyos értelemben viszont pozitív lehet (ha a szocializáció folyamatába megfelelően épül be). Jellemző, hogy a fiúk és a kiskunfélegyházi lakosú tanulók körében gyakrabban említett tevékenység.

Az elemzés során faktoranalízis segítségével csoportokat képeztünk a fiatalok között az egyes szabadidős tevékenységek gyakorisága alapján. A számítógépes elemzés négy jól elkülöníthető típust jelölt meg.

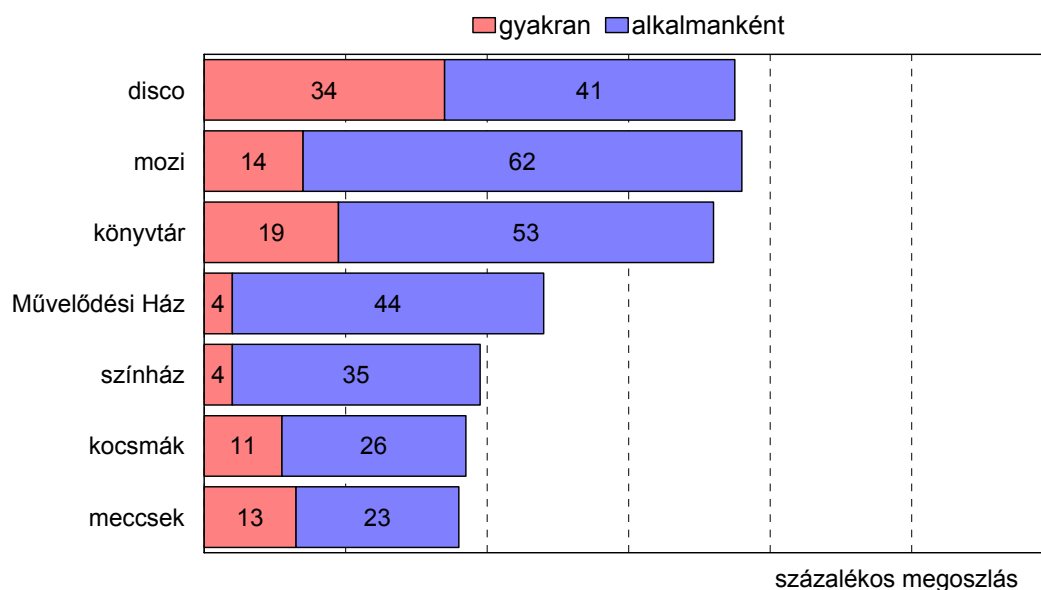
Az első csoportban igen jellemző volt a számítógépezés és az internet használat. A második csoportba a bulizós fiatalok kerültek rájuk a zenehallgatás és a szórakozni járás jellemző. A harmadik csoportban az öntevékeny fiatalok vannak, körükben a sport, a motorozás, kerékpározás, a házimunka és a pénzkereső munka a domináns, míg a negyedik csoportban azok a fiatalok akik egyértelműen a passzív szabadidő-eltöltést preferálják, nem járnak szórakozni, átlagon felül néznek tévét, videót, olvasnak és néha besegítenek az otthoni munkába is.

A szabadidő eltöltésének milyensége mellett rákérdeztünk arra is, hogy ez mely intézményeket, programokat érinti.

Itt a leggyakrabban említett helyszínek, intézmények, programok helye magáért beszél. A legnagyobb látogatottsága a mozinak és a diszkónak van. Diszkóba a fiatalok 34 százaléka jár rendszeresen, további 41 százalék alkalmanként. Mozit 14 százalék látogatja rendszeresen, 62 százalék alkalmanként. Sokan említették a könyvtárat is, bár itt azért figyelembe kell venni, hogy az iskolai kötelezettségekkel kapcsolatban is gyakran kell könyvtárba járni, ami megint nem feltétlenül szabadidős tevékenység a fiatalok szemében.

Elgondolkodtató, hogy kocsmába és a meccsre közel háromszor annyian járnak gyakran, mint a Művelődési Házba és a színházba. Ez utóbbi helyek inkább az alkalmankénti és szórakozási módokhoz tartoznak.

Látogatod az alábbi intézményeket, programokat?

A kutatás során megkérdeztük a tanulókat arról, hogy szabadidejük eltöltéséhez milyen művelődési, szórakozási, sport, stb. programokat várnának a fiatalok számára Kiskunfélegyházán. A kérdésre válaszoló tanulók 12 százalékának nincs elképzelése, 2 százalékuk teljesen közömbös a kérdés iránt.

Milyen programokat vársz a fiatalok számára?

	Említések száma
sportprogram	48
disco	37
koncertek	36
városi buli	14
vetélkedők	10
kosárlabda	9
új fajta (extrém) sportok	7
színház	6
kiállítás	5
érdekes előadások (pl. csillagászat)	4
foci	3
kézilabda	3
számítógépezés	3
népművészeti programok	3
ifjúsági centrum	2
grafiti verseny	2

A táblázatból látható, hogy a legtöbb említést a különböző sportesemények, sportolási

lehetőségek biztosítása kapta, de sokan említették a városi méretű bulik és a színvonalas diszkók szervezését is.

A középiskolásoknak érdekeik védelmére, képviseltük ellátásra jogosultak önkormányzó testületet létrehozni. A diákképviselőket az osztályközösségek választás útján delegálják az iskolai diákönkormányzatba, melynek működési kereteit, anyagi és technikai feltételeit törvény garantálja. Az iskolai diákönkormányzatok - az egyesülési jog és a közoktatási törvény passzusai alapján - jogosultak szövetségre, közös szervezetbe tömörülni, de a diákönkormányzati szövetség nem gyakorolhatja az adott iskolában az iskolai diákönkormányzat jogait.

Korábbi ifjúságkutatásaink alapján állítható, hogy az iskola világában a három hatalmi ág nem különül el egymástól. Elméletileg - korlátozottan ugyan, de megosztott a nevelőtestület és a diákönkormányzat között a "törvényhozói" hatalom, a gyakorlatban ez azonban nem érvényesül. Annak, hogy a jogszabályok által biztosított demokratikus elvek maradéktalanul érvényesülhessenek az iskolákban a legfőbb letéteményese a jól működő diákönkormányzat, ilyet azonban nagyon nehéz találni.

Kitöltetlen keret a diákönkormányzat intézménye. Ez köszönhető annak, hogy a diákok "nem úgy működnek" mint a diákönkormányzatok. Alapvetően csak a szükséges minimális kööttségeket fogadják el - életkorukból adódóan -, s mivel a diákönkormányzat legitimitását intézményesítettsége adja (SZMSZ, napirend, választási rendszer stb.) inkább elkerülik a diákok ezt a fajta formalizáltságot. Gyakran visszatérő jelenség, hogy az iskolában a "jófej", aktív tanulók elkerülik a diákönkormányzatot, megvalósítják ugyan a maguk akcióit, programjait, de nem a diákönkormányzat keretein belül. Akarnak szervezkedni, akarják intézni a maguk ügyeit de nem a diákönkormányzaton keresztül. Ebből fakad a diákönkormányzatok első paradoxona: formális keretek közt nem tudnak alkotni, tevékenykedni, de a legitimitásukat a formalizáltságuk adja.

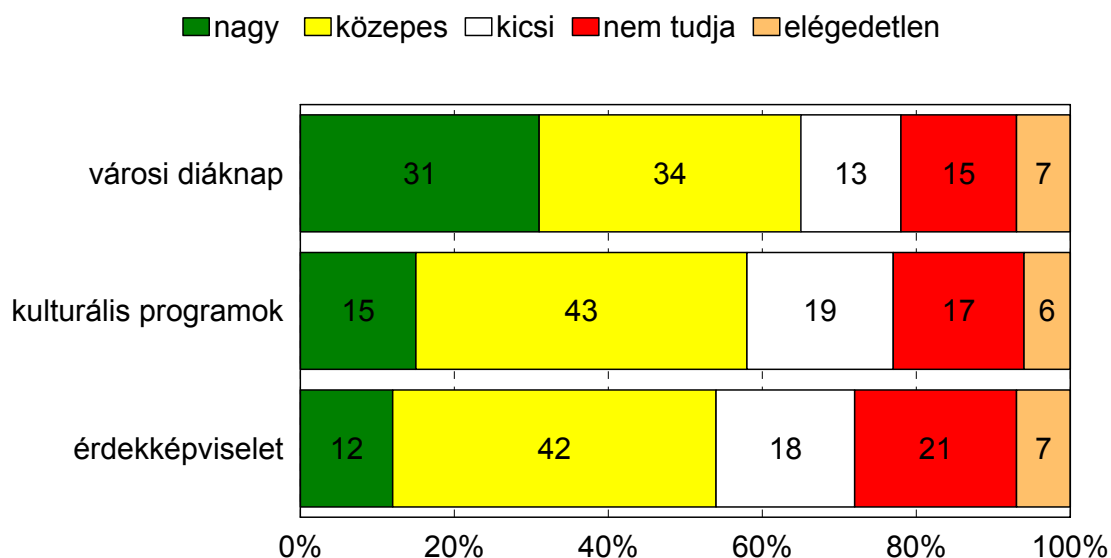
A társadalomban a civil/állampolgári technikák ismerete terjedőben van, de az iskola világa (a pedagógus társadalommal együtt) ebben jelentősen lemaradt. Ugyanakkor azt várják a diákönkormányzatoktól, hogy szerezzen érvényt a diákok jogainak. A megfelelő technikák, fogadókészség és a jogok ismerete nélkül azonban szinte lehetetlen. Ez a diákönkormányzatok második paradoxona. Ne felejtsük el, a diákjogok speciális szerkezetűek, érvényre jutásuk a "felnőttek" világától függ. Ebből következik, hogy alig érvényesülnek a diákjogok a mai oktatási rendszerben és ami ennél is komolyabb probléma az az, hogy a diákok jelentős része igen nagy közönyt mutat ilyen kérdések terén. És ezt a

"politikai" közönyt szocializálják a kiszolgáltatottság érzésével együtt. Ebből fakad a diákönkormányzat harmadik paradoxona, ugyanis éppen ennek az intézménynek kellene a politikai - különösen a helyi közéleti aktivitást - szocializálnia.

A diákönkormányzatok munkáját és egyben a diákjogok érvényesítését igen megnehezíti az a helyzet, hogy az érdekvédelmet azzal a hatalommal szemben kell kifejtteni, amelyik elköveti az érdek- vagy jogsérelmet, s egyben ez az a hatalom, amelyik a jogorvoslatot gyakorolja az iskola falain belül.

Érdeemes tehát megvizsgálni, hogyan vélekednek a kiskunfélegyházi tanulók diákönkormányzataikról, ifjúsági önkormányzatukról.

A Gyermek és Ifjúsági Önkormányzat működésével való elégedettség

A városban működő Gyermek és Ifjúsági Önkormányzat érdekképviselői és programszervezési feladatokat egyaránt felvállalt. A városi diáknappal a tanulók 31 százaléka nagyon, 34 százaléka közepesen elégedett, s a teljesen elégedetlenek aránya 7 százalék. Valamivel kevésbé elégedettek a tanulók a kulturális programokkal, százaléku skálán kifejezve 60 pont. A legkevésbé a GYIÖK érdekképviselői tevékenységével elégedettek, 12 százalékuk nagyon, 42 százalékuk közepesen s 18 százalékuk csak kis mértékben elégedett. Fontos, hogy sokan (21 százalék) nem tudtak véleményt formálni, ami arra enged következtetni, hogy a diákoknak nem áll kellő mértékű információ rendelkezésükre e kérdésben.

A GYIÖK munkájával való összesített elégedettség városi szinten, százfokú skálán 63 pont, ami közepes eredmény. Az átlagnál alacsonyabbra értékelték a városi ifjúsági önkormányzat munkáját a gimnazisták (58 pont), míg átlag feletti az általános iskolások elégedettsége (69 pont). A nemek, a kor és a szülő iskolai végzettsége szerint van némi eltérés, a fiúk, az idősebb tanulók és a diplomás szülők gyermekei az átlagnál kevésbé elégedettek.

Mit csinálnál, ha egy napig Te lennél a felnőtt polgármester?

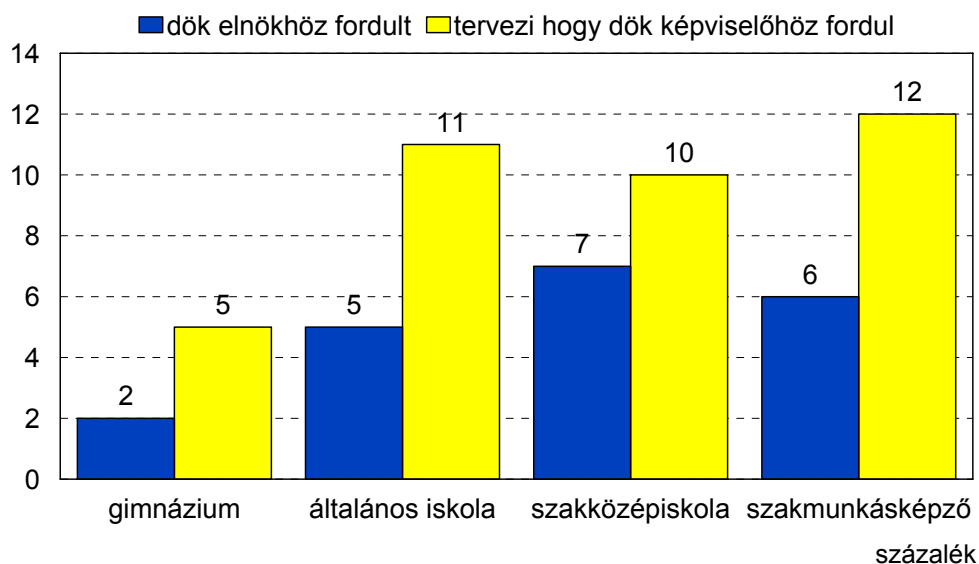
	Említések száma
városi buli	33
kevesebb tanóra	27
iskolai szabadnap a tanulóknak	26
iskola korszerűsítése	21
városi diáknapi szervezése	15
sportprogramok	12
városi problémák kezelése (alkoholizmus, szemetelés, rend, vandalizmus)	10
szociális támogatás a rászorulóknak	9
későbbi órakezdés	9
iskola bezárása	8
tanulói buszjárat sűrítése, iskolabuszok	8
internet a tanulóknak	5
diákgaléria	3
diákjogok védelme	2
vetélkedők az iskolák között	2
kötetlenebb órák	1
iskolában a smink tilalma	1

A GYIÖK vezetője a város demokratikusan megválasztott diákpolgármestere. A diákpolgármesternek, csakúgy mint a felnőtt polgármesternek korlátozott a hatalma, igen szűk a mozgástere. Minden tanulótól megkérdeztük, hogy mit csinálna a városi fiatalok érdekében, ha egy napig ő lenne a város polgármestere. A kérdésre a diákok 79 százaléka adott valamilyen választ, de közülük 17 százaléka nem tudommal felelt, 2 százaléka pedig semmit sem tenne. Az érdemben válaszolók többsége (71 fő) az iskolai tanítással kapcsolatos döntést hozna (kevesebb tanóra, iskolai szabadnap, rövidebb tanórák, későbbi órakezdés). Sokan említették a városi diáknapi programok szervezését és az iskolák korszerűsítését is, de megjelent a helyi társadalmi problémák (alkoholizmus, vandalizmus, szemetelés, szociális gondok, hátrányos helyzet) enyhítésének gondolata is.

Az iskolai diákönkormányzat elnökét, vezetőjét a fiatalok háromnegyede, 76 százaléka ismeri, de túlnyomó többségük még soha nem kereste meg jogsérelmével. Olyan fiataalt, aki fordult már hozzá valamilyen problémával csak elvétve találni, mindössze a tanulók 5 százaléka kereste meg az iskolai diákönkormányzat vezetőjét. Erre csak részben szolgál magyarázatul, hogy a diákönkormányzat képviseleti rendszerében a hierarchia legalsó fokán az osztályképviselek állnak, ők vannak napi kapcsolatban a diákokkal, ezért a tanulóknak problémáikkal, javaslataikkal első körben hozzájuk kellene fordulniuk. Ha megnézzük a tanulók ilyen irányú szándékait városi szinten hasonlóan alacsony arányt találunk, mindössze a fiatalok 10 százaléka mondta, hogy gondolt már arra, felkeresi valamilyen problémával a diák-önkormányzati képviselőjét. Ez az átlag azonban elfedi azt a tényt, hogy a lányok aktívabban használják az érdekérvényesítés e csatornáját.

Összességében elmondható, hogy a diákképviselletei rendszer használata alapvetően a tanulók családi háttérétől függ, s ez leképeződik az iskolatípusok mentén is. A szakmunkástanulók 12 százaléka gondolt már arra, hogy diákképviselőjéhez fordul valamilyen ügyben, a szakközépiskolásoknál ez az arány már csak 10 százalék, s a legnagyobb passzivitás a gimnazisták között mérhető (5 százalék).

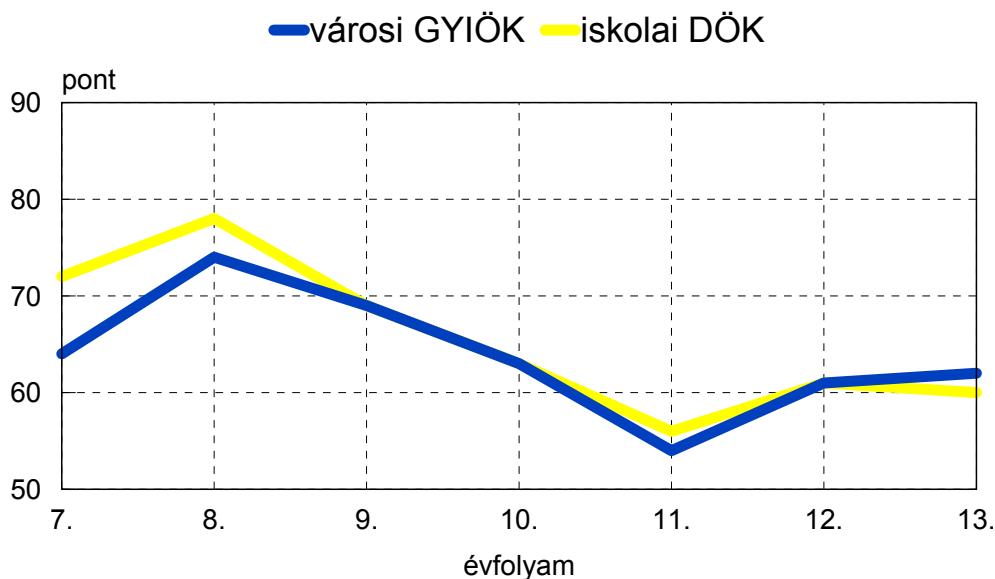
A diákönkormányzati csatorna használata az iskolatípusok dimenziójában

A diákönkormányzat működésének megítélésében a tanulók 12 százaléka bizonytalan, nem formált véleményt a dök munkájáról. A többiek közepesre, százfokú skálán 65 pontra értékelték a diákönkormányzat működését. Százalékokban kifejezve ez azt jelenti,

hogy a tanulók fele adott közepesnél jobb minősítést, (16 százalék az iskolai osztályzatnak megfelelő ötöst adott) s 11 százalékuk adott közepesnél rosszabbat. A gyenge tanulók, a szakközépiskolások és a képzett családok gyermekei valamivel kritikusabbak a diákönkormányzat működésének megítélésében. A legélesebben azonban az évfolyam és az életkor befolyásolja a véleményeket. Míg a nyolcadikosok százfokú skálán kifejezve átlagosan 78 pontos elégedettséget fogalmaztak meg, addig a középiskola elsősei már csak 69, harmadikosai 56 pontot adtak, a végzős tanulók véleménye egy kicsit jobb ennél 60 pont. Ezt a tendenciát követi a városi GYIÖK megítélése is. A tanulók által elvárt diákönkormányzati feladat megfelel a tényeknek, az érdekképviselő mellett a rendezvények, programok szervezése a fő profil.

A diákönkormányzat munkájával való elégedettség a nem és az évfolyam dimenziójában

A fiatalok közéleti szerepvállalását is tanulmányoztuk, arról faggattuk őket, hogy tagjai-e valamilyen civil szervezetnek, egyesületnek, csoportnak. A megkérdezetteknek 22 százaléka tag, ami összevetve az országos adatokkal (6-12 százalék) átlagon felüli részvételt jelent. A valamilyen szervezetben tagságot vállaló fiatalok között magasabb arányban vannak a fiúk, a jobb tanulmányi eredményt produkáló tanulók, a kiskunfélegyháziak és a képzettebb családból kikerült tanulók, s tartózkodóbbaknak tűnnek a szakközépiskolások.

	Említések száma
sportegyesület, öntevékeny sportcsapat, klub	61
horgászegyesület	8
koncert fúvószenekar	6
vallási csoport	5
néptáncsoport	4
majorett csoport	3
diákönkormányzat	3
sakkegyesület	3
nagycsaládosok egyesülete	1

Az egyesületi tagoktól megkérdeztük, hogy milyen szervezetekben fejtik ki tevékenységüket. Erre a legtöbb a válaszoló sportszervezetet jelölt meg. A településen működő, a kérdezettek által említett egyesületeket, szervezeteket a mutatja be a fenti táblázat.

6. A FIATALOK KISKUNFÉLEGYHÁZÁHOZ VALÓ VISZONYA

A vizsgált korosztály viszonyát a településhez először azzal a kérdéssel próbáltuk meghatározni, amelyben azt tudakoltuk tőlük, hogy mire büszkék és mit szégyellnek a városban.

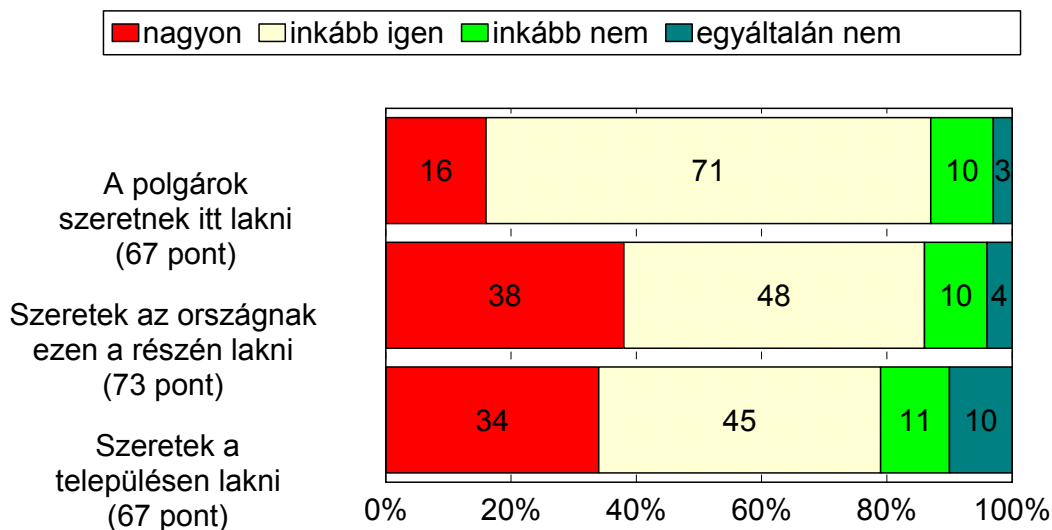
A megkérdezettek négyötöde nevezett meg olyan dolgot, amire büszke, viszont ennél kevesebben (73 százalék) szégyelltek valamit a településen. A két kérdés során keletkezett válaszkategóriákat a következő táblázatban foglaltuk össze.

Amire büszkék		Amit szégyellnek	
	Említések száma		Említések száma
SEMMIRE	61	SEMMIRE	107
iskolájára	51	romák, roma negyed	48
városháza	22	környezetszennyezés	25
szép	18	romos épületek	25
itt élt Petőfi és Móra	18	szemetes, koszos	24
városközpont	15	utak állapota	9
terek, parkok	15	igényes szórakozóhely hiánya	7
szobor, emlékmű	12	részegek, kocsmák	6
fejlett	8	szegénység, szegénynegyed	6
városi zenekar	6	emberek hozzáállása	6
Művelődési Ház	6	rossz a közlekedés	3
itt született	5	kicsi	2
kávézó	4	városkép	2
sportélet	3	kicsi a könyvtár	1
rádióadó	3	korrupció	1
múzeum	2		
disco	1		
szép épületek	1		

A kérdezett fiatalok egyetértenek abban, hogy a kiskunfélegyházi polgárok szeretnek-e a településen lakni. Az általuk adott értékelés százfokú skálán mérve 67 pont, ami az 50 pontos elégedettségi határ felett van. Jobban szeretnek fiatalok az országnak ezen a részén lakni (73 pont), a fiatalok 86 százaléka fogalmazott inkább pozitív véleményt. Valamivel alacsonyabb a mutató értéke a megkérdezettek és a település viszonyára értelmezve. Az itt lakó fiatalok az első kérdésben megfogalmazotthoz hasonló mértékben (67 pont) szeretnek a településen lakni, de megosztottabbak, több közöttük a nagyon elégedett és a nagyon elégedetlen is. Pozitív véleményt inkább a fiúk, az alacsonyabb évfolyamon tanulók, az

általános iskolások és a gyengébb tanulmányi eredményt elért tanulók fogalmaztak meg.

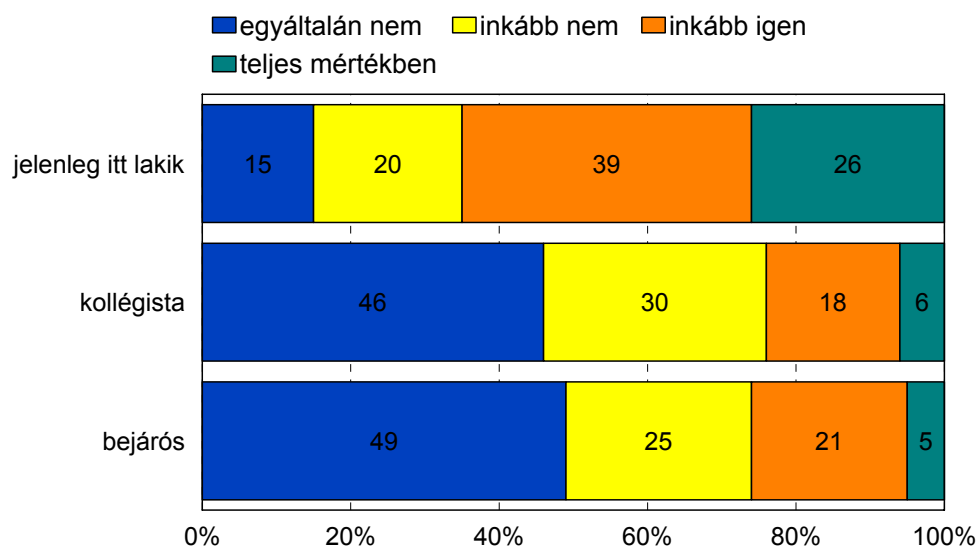
A fiatalok véleménye a településről

Negatívabb eredményekről számolhatunk be arról, hogy a fiatalok a jövőben szeretnének-e Kiskunfélegyházán lakni, élni. A kijelentéssel való egyetértés mértéke százfokú skálán mindössze 45 pont ami inkább elutasítást jelent. A pontszám az alábbi százalékos megoszlást takarja: egyáltalán nem akar a városba lakni fiatalok 29 százaléka, inkább nem akar 23 százaléka, inkább szeretne itt lakni 31 százaléka, s mindössze 17 százaléki fiatal ragaszkodik a városhoz. Ezek az arányok jelentősen módosulnak, ha a lakóhely szerint vizsgáljuk a kérdést.

A jelenleg is itt lakó fiatalok 65 százaléka nyilatkozott úgy, hogy nem kíván a települést változtatni, itt élni a jövőben. A bejárós és a kollégista tanulókat ugyanakkor nem sikerül a városnak megfogni, megtartani, csupán minden negyedik kollégista vagy bejárós diák tervezi, hogy a jövőben átköltözne Kiskunfélegyházára. Mindennek egyik oka, hogy a beköltözni vágyó fiatalok többsége 70-75 százaléka egyértelműen fejlődőnek látja a települést, míg azok, akik elmennének a városból 43 százalékban nem érzékelnek fejlődést a város életében, 18 százalékban pedig kifejezetten hanyatlónak tartják. Mindent összevetve a megkérdezett fiatalok 58 százaléka látja fejlődőnek Kiskunfélegyházát, 33 százalék stagnálást tapasztal és 10 százalékuk egyértelmű hanyatlást érzékel.

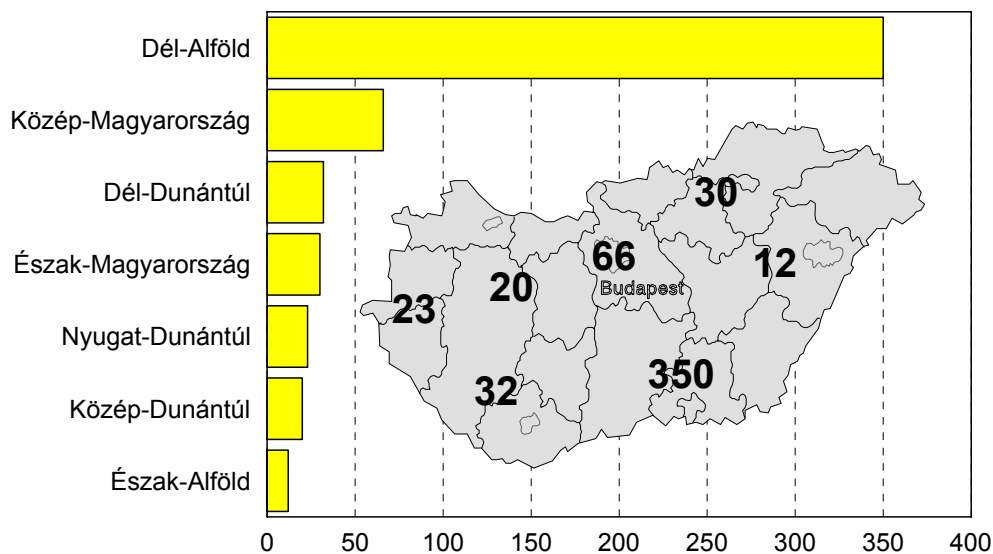
Szeretnél a jövőben Kiskunfélegyházán lakni?

Megkérdeztük azt is, hogy ha lehetőségük lenne rá, melyik magyar településen élnének felnőtt korukban a fiatalok. Erre a fiatalok 90 százaléka válaszolt valamit. A válaszadók 27 százaléka említette Kiskunfélegyházát, mint felnőttkori letelepedésre választott települést, igaz túlnyomó többségük most is félegyházi. A fővárost a fiatalok 11 százaléka választotta. Ennél sokkal nagyobb az elszívó ere Kecskemétnek és Szegednek, előbbire a tanulók 17 százaléka, utóbbira 13 százaléka költözne. A következő táblázat azokat a választott településeket mutatja, amelyeket legalább 3 tanuló említett.

	Említések száma		Említések száma
Kiskunfélegyháza	147	Kistelek	7
Kecskemét	90	Székesfehérvár	5
Szeged	63	Siófok	5
Budapest	59	Miskolc	4
Pécs	22	Soltvadkert	4
Eger	14	Szentendre	4
Sopron	11	Gyöngyös	4
Győr	9	Jászszenlászló	3
Kiskunmajsa	9	Szilvásvárad	3
Debrecen	7	Szabadszállás	3
Csongrád	7	Baja	3
Balaton környéke	6		

A választott települések régiónkénti említési száma

Ha a választott települések régiónkénti említési arányát nézzük a Dél-alföldi régió toronymagasan vezet, az összes válaszoló 64 százaléka (350 említés) itt maradna. A Középmagyarországi régió települései (köztük a főváros) említési száma 66, s a többi régióé ennek a már felét sem éri el.

Részben a fiatalok településükhöz való viszonyáról, részben pedig a közéleti/politikai attitűdükéről számol be az a kérdés, hogy a diákok mennyire bíznak abban, hogy a város vezetői jó munkát végeznek. 18 százalékuk bizonytalan, 6 százalék egyáltalán nem bíz benne, 15 százalékuk inkább nem. A többség pozitív válaszokat fogalmazott meg, mérleg indexen kifejezve +21 pont. E tekintetben a lányok, a nem helyi lakosok és az általános iskolások az átlagnál pozitívabb véleményt fogalmazták meg.

7. CSALÁD, EGZISZTENCIA

Köztudott, hogy az elsődleges szocializációs közeg, a család meghatározó szerepet tölt be az egyén életében. Kutatásunknak is mindenképpen ki kell térnie rá, már csak azért is, mert számos olyan mentálhigiénés probléma van, melynek a gyökere a családban, a családi mintában van. Több kérdésben magyarázó változóként szerepelnek a családi háttérhez tartozó tényezők, pl. a szülő iskolai végzettsége vagy a család anyagi helyzete.

A vizsgált tanulók nagyobb része (80 százaléka) a hagyományos értelemben vett nukleáris családban él, olyan családban, ahol mindkét szülő együtt lakik a gyermekével.

A diákok családi háttere

A csonka családban, vagy nem a szüleivel együtt lakó tanulók aránya valamivel átlag feletti a gimnazistáknál, a Kiskunfélegyházán lakóknál, és a diplomás családokban (30 százalék). Természetesen a csonka családban való nevelkedésnek számos negatív következménye lehet. A tanulók körében mért adatok szerint a csonka családban élők néhány tizeddel alacsonyabb tanulmányi átlagot produkáltak. Az is kimutatható, hogy a csonka családban élők körében intenzívebb az egészségkárosító tevékenység. Ne gondoljuk, hogy a látszólag rendezett családok mindegyike hibátlanul funkcionál. A rossz családi háttér nem egyenlő a szociálisan és egzisztenciálisan rossz helyzetben lévő családokkal. Általános tapasztalat, hogy számos esetben az átlagos vagy átlagon felüli jómódú családok - talán éppen a hajtás miatt - nem működnek megtartó és visszatartó erőként. Gyakran halljuk, sőt

tapasztaljuk, hogy a családi figyelem középpontjából kikerül a gyermek, nem jut rá mennyiségileg és minőségileg kielégítő figyelem, mert a szülők az egzisztenciális biztonságuk megteremtésével vagy szinten tartásával vannak elfoglalva.

A fiatalok 18 százaléka csak az egyik szülőjével él, többségük az édesanyjával. Ez abból a szempontból fontos, hogy a családi együttlét, a közös élmények milyen nyomokat hagynak a fiatalban, hogyan segítik vagy gátolják a szocializációját. Hét családi tevékenységről kérdeztük meg, hogy mennyire jellemző a válaszadó családjára. A legjellemzőbb, hogy a hétvégéket együtt töltik, illetve hogy sokszor beszélgetnek egymással. A filmekben gyakran látott közös reggelik, családi kirándulások és még inkább a közös szórakozás már a negatív tartományba, 50 pont alá esett.

Mennyire jellemző a családjára ...

százfokú skálán

A korábban említett családi helyzet a hét itemből ötöt erősen befolyásol, és természetesen mindegyiket a “csonka” családokra nézve hátrányosan. A beszélgetések és a szórakozás esetében nincs különbség, míg éppen a hagyományos közös programok (kirándulás, nyaralás, hétvége, reggeli) azok, amelyek esetében a csonka családban élő fiatalok kevésbé számíthatnak a családi háttérre. A legnagyobb az eltérés a kirándulás dimenziójában (14 pont).

Ezt a kérdést az apa iskolai végzettsége is befolyásolja. Jellemző, hogy minél magasabb az apa iskolai végzettsége, annál gyakoribb a közös hétvégék, kirándulások és a nyári szabadság, míg a közös reggeli, a szórakozás és a beszélgetés a képzetlenebb családi

háttérrel rendelkezőknél magasabb egy-két ponttal. Itt nyilvánvalóan a kereseti lehetőségek közti eltérés éppen úgy szerepet játszhat, mint a különböző kulturális minták.

A családi programok mellett arra is rákérdeztünk, hogy a szülőkre mennyire jellemzőek bizonyos dolgok. Az általunk felsorolt hat itemre adott válaszok százalékos megoszlását a következő táblázat mutatja.

	<i>Gyakran</i>	<i>Alkalmanként</i>	<i>Soha</i>
<i>ha rossz jegyet viszel haza, megszidnak</i>	21	54	25
<i>beleszólnak a dolgaidba</i>	23	60	17
<i>engedik, hogy éjszakára kimaradj otthonról</i>	25	47	28
<i>kikérdezik a leckét</i>	6	32	62
<i>megkínálnak alkohollal</i>	2	30	68
<i>fizikailag bántalmaznak</i>	1	11	88

százalékos megoszlások

A táblázat adatai igen tanulságosak. Mielőtt azonban részletesen megnéznénk őket, érdemes megvizsgálni az egymáshoz való viszonyukat, mégpedig egy ún. korrelációs elemzéssel. Ez az elemzés három csoportot állított fel. Az elsőbe tartozik az éjszakai kimaradás és az alkohollal való kínálás. Ezekről könnyű belátni, hogy hasonló elemei ugyanannak az engedékeny magatartásformának, és így egymással szoros összefüggésben állnak, a megítélésük igen hasonló. Ez ugyanakkor csak a fiatalok kisebb részének szüleine jellemző.

A második csoport voltaképpen egy elemből áll, a lecke kikérdezésére vonatkozó itemből. Ez az item negatív korrelációban van az előbb említett két, engedékenységet mutató itemmel, vagyis ha egy fiatal azokat választotta gyakoriként, akkor szinte biztos, hogy ezt nem választotta. Ezt is könnyű belátni, hiszen a szülők megengedő magatartásának általában nem eleme a tanulmányi számonkérés (amelyet a szülők kétharmada soha nem is tesz meg).

A lecke kikérdezésére vonatkozó item egy szálon kapcsolódik a harmadik csoporthoz, a maradék három itemhez (szidás, fizikai bántalmazás, beleszólás). Ez az egy szál nem más, mint a szidás rossz jegy esetén. Ez azt jelenti, hogy amíg nagyon valószínű az, hogy ha valakitől kikérdezik a leckét, akkor azt megszidják, ha (mégis) rossz jegyet visz haza, addig a kikérdezés már nem jár együtt sem a beleszólással, sem a fizikai bántalmazással. A megszidás viszont együtt jár velük, ezért is kerültek egy csoportba. Ennél a csoportnál azért fontos megemlíteni, hogy míg a szidást és beleszólást a fiatalok egynegyede kénytelen gyakran elviselni, a fizikai bántalmazás "csak" a fiatalok egytizedének szüleine jellemző több-

kevesebb rendszerességgel.

Megnéztük azt is, hogy az egyes csoportok alapján, melyekre jellemzőek jobban vagy kevésbé a felsorolt szülői magatartásformák. A kapott eredmények alapján azt mondhatjuk, hogy a fiúkkal engedékenyebbek a szülők az éjszakai kimaradások tekintetében, míg a lányok jobban panaszkodtak arra, hogy a szülők beleszólnak a dolgaikba. Ez a két tény lényegében összefügg, és azt mutatja, hogy a lányok, akikre jobban vigyáznak a szülők, nehezebben viselik ez el. A család összetétele három itemnél okoz szignifikáns változásokat, a csonka családban élőtől ritkábban kérdezik ki a leckét, míg gyakrabban engedik meg, hogy kimaradjon a gyerek éjszaka, s dolgaiba is kisebb arányban szólnak bele.

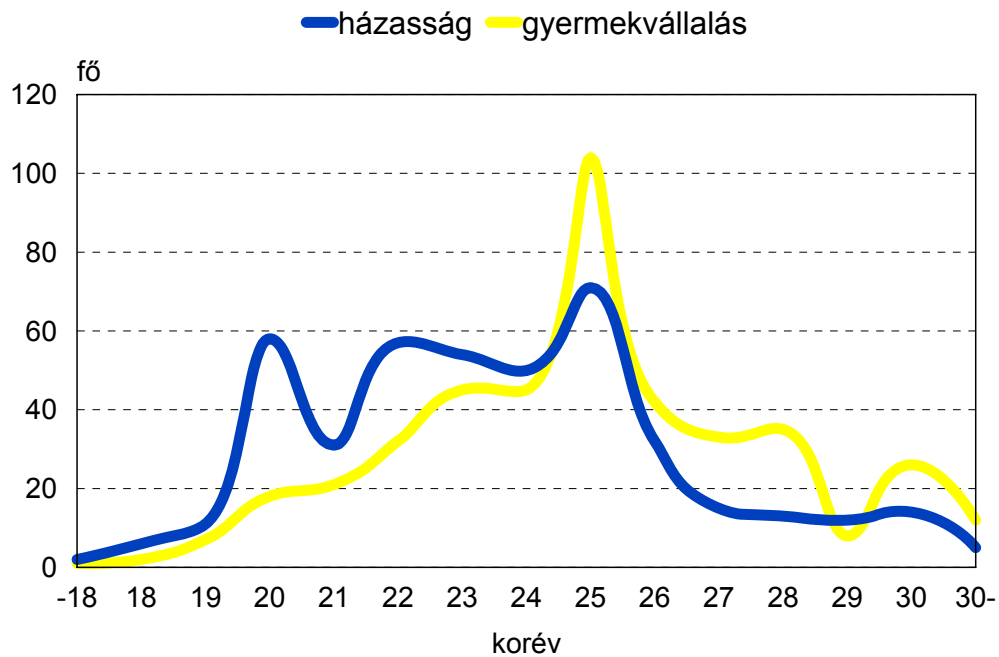
A képzés típusa szerinti eltérések azt mutatták, hogy a lecke kikérdezése és a rossz jegy következtében történő szidás (amelyek egymással összefüggésben vannak) jellemzőbbek az átlagnál az általános iskolások szüleine. Az éjszakai kimaradásokat elsősorban a szakmunkástanulók és a szakközépiskolások szülei engedélyezik, míg az alkohollal való kínálás a gimnazisták és a szakközepesek szüleine jellemző leginkább.

Az egzisztenciával, a családdal kapcsolatos elképzelések fontos mércéje az, hogy a fiatalok mikor akarnak különköltözni a szüleiktől, elkezdni dolgozni, megházasodni és gyermeket vállalni. Arra kértük őket, hogy mondják meg azokat az életkorokat, amikor ezeket a saját szemszögükből a legjobbnak tartanák.

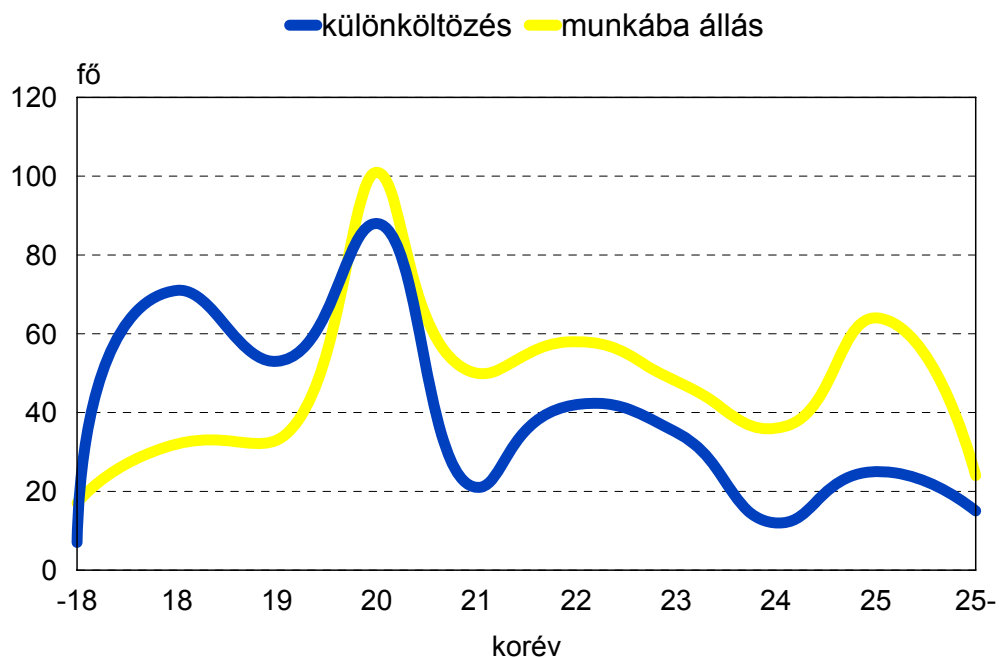
A kérdezettek között négy-öt százalék volt, aki azt mondta, hogy nem akar gyermeket és/vagy nem szándékozik megházasodni, bár a fiatalok 27-29 százaléka egyikre sem tudott időpontot mondani.

A különköltözést tekintve 6 százalék maradna a szüleinél, és 36 százalék nem tudott időpontot mondani. A munkába állás kérdésénél a bizonytalanok aránya 35 százalékra csökkent, vagyis ez utóbbi jóval konkrétabb kérdés a fiatalok számára, a különköltözés viszont egy igen homályos, jövőbeli esemény, melyről egyelőre csak keveseknek van konkrét elképzelésük. A válaszolók időgörbéit az alábbi két ábra mutatja.

A házasság és a gyermekvállalás időpontja

A különköltözés és munkába állás időpontja

A négy görbe közül kétségtelenül a házasság a legkönnyebben magyarázható. Itt három lokális csúcsot (20, 22/23 és 25 év) láthatunk. A legtöbb 25 éves korban kívánnak

megházasodni, ami más városi ifjúságkutatásban megfigyelt átlagértékhez képest 1-2 évvel későbbinek tekinthető. Ezzel együtt, ha eltekintünk a 20 évtől, mint a kerek számokhoz való vonzódástól, és a 23-25 évet átfogó intervallumot figyeljük meg, mint legtöbbször említett életkort, akkor ez alátámasztja azt az országos tendenciát, mely szerint a házasság időpontja egyre későbbre tolódik, alapvetően két okból: a felsőoktatásban történő egyre nagyobb arányú részvétel és az életkezdés nehézségei miatt.

A gyermekvállalás ennél bonyolultabb ügy. 25 éves kor felett már csak kevesen szeretnék az első gyermeküket, és szerencsére 20 éves kor alatt is kevesen vannak. Ez a fiatalok realitásérzékét bizonyítja. 24 éves kornál fordul a házasság és a gyermekvállalás gyakorisági görbéje, vagyis a "legtermékenyebb" időszakban a fiatalok túlnyomó többsége a házassággal egyidőben vagy az után tervezi a gyermekét, ami ismét a realitásérzékét dicséri. Emellett a gyermekvállalásnál nagyobb a "biológiai kényszer", 25 évnél tovább már csak kevesen várnának. Itt is van egy kiemelkedő lokális csúcs, a 25 év, mely részben szintén lehet az egyszerű számok kedvelt használata is, de nagyjából minden bizonnyal az áll mögötte, hogy a gyermekvállalást meg kell előzze egy bizonyos stabilitású egzisztencia kiépítése.

Ennek egyes lépései, a különköltözés és a munkába állás már lényegesen rövidebb időintervallumra vannak tervezve. 22 éves kora után már csak kevés fiatal szeretne a szüleivel egy háztartásban élni (más kérdés, hogy erre milyen lehetőségek kínálóznak). Nem elhanyagolható a 18 éves kornál jelentkező lokális csúcs, vagyis sokan (a tanulók negyede) közvetlenül a középiskola befejezése után önálló egzisztenciát kívánnak alapítani.

A munkába állás ennél jobban kihúzódik, bár a 20 éves csúcs itt is megfigyelhető. Ennél tisztán látszik, hogy kik akarnak továbbtanulni, ok jelölték a 21/23 éves kort, míg a legtöbben ezt 20 évre teszik, ami azt is mutatja, hogy a középiskola befejezése után egy-két évig még "élni" szeretnének.

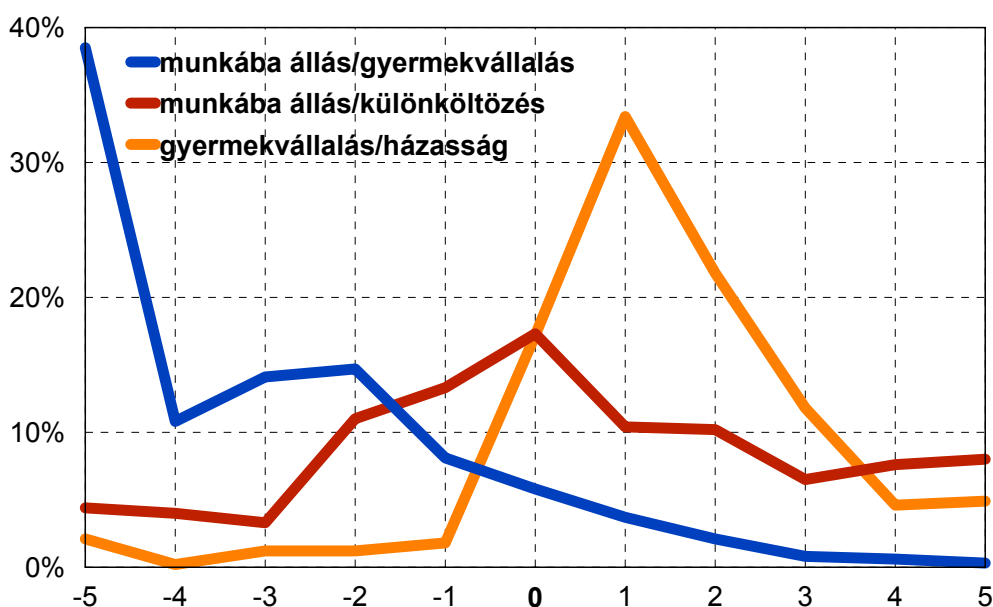
A különköltözés átlagéletkora 20.7 év, a munkakezdésé 21.7, a házasságé 23.6 és a gyermekvállalásé 24.9 év, és az is fontos, hogy a fiatalok többsége ezt a sorrendet követi, vagyis egzisztenciális háttér nélkül nem akarnak sem, a házasságba sem a gyermekvállalásba belevágni.

Az egyes események elképzelt időpontja jelentősen eltérő az egyes alcsoportokban, a különböző társadalmi/demográfiai dimenziók mentén. A fiúk idősebb korra tervezik a gyermekvállalást, náluk az elképzelt átlagéletkor erre 25.5, míg a lányoknál 24.5 év. Az apa iskolai végzettsége mind a házassági időpontra, mind pedig a gyermekvállalásra azonos hatással van: minél magasabb ez a végzettség, annál későbbi időpontot jelöltek meg a

fiatalok. Ez azzal a ténnyel hozható összefüggésbe, hogy a magasabb végzettségű apák jobban kapacitálják a gyermeküket a magasabb szintű oktatási intézmények irányába, vagyis ezeknél a fiataloknál a továbbtanulás nagyobb arányban tolja későbbre a családalapítási szándékokat. A különbség mindkét esetben nagyjából másfél év. Hasonló hatása van az iskola típusának is, ami ugyanezre az okra vezethető vissza: az iskolázottabb apák nagyobb valószínűséggel íratják magasabb szintű iskolába gyermekeiket, így például a gimnazistáknál is ugyanez a késleltetés jelentkezik.

A különköltözés esetén érdekes módon nem volt ilyen meghatározó tényező a demográfiai ismérvek közt. A munkába állásnál azonban újra a fenti hatást figyelhettük meg. Mind az apa magasabb iskolai végzettsége, mind pedig az ezzel szoros összefüggésben álló választott iskolatípus a munkába állás későbbre tolódását okozta. Erre a kérdésre ezeknek a tényezőknek ráadásul nagyobb hatása is volt. Az iskola típusát nézve a szakmunkásképzősöknél az átlagéletkor ebben 20.3, míg a gimnazistáknál 23.4 év volt. A diplomás apák gyermekei az átlagnál egy évvel később óhajtanak munkába állni, ami egyértelműen a diploma megszerzésének időszakát takarja. A tanulmányi átlag hasonlóan befolyásolja az elképzeléseket, javarészt az előző okfejtés alapján.

Az egyes események időkülönbsége

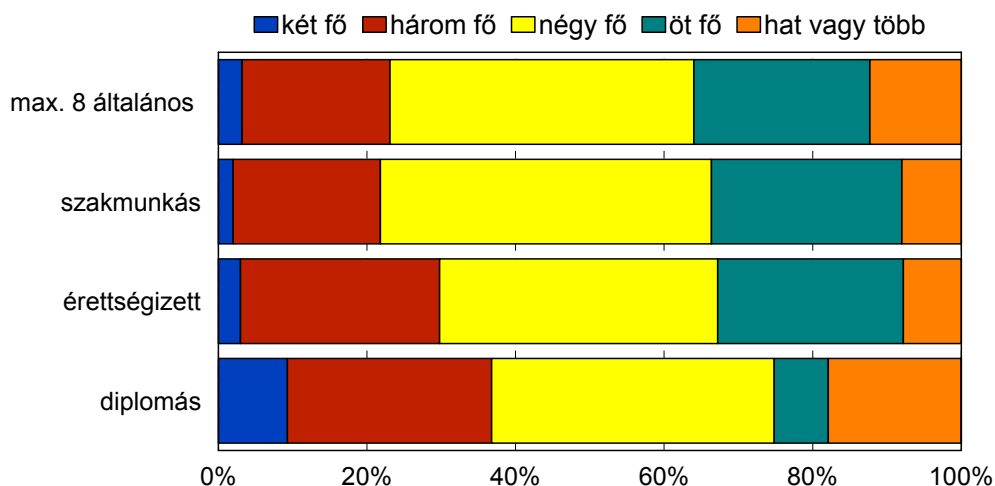

A fenti ábra rövid magyarázatra szorul. Itt három eseménypár időkülönbségét mutatjuk be. Az időskála -5 és +5 év között van, vagyis ennyi különbséget mutat az

eseménypár két eleme között. A negatív tartományba eső értékek azt jelentik, hogy az eseménypár első eleme mennyivel van a második előtt, a pozitív tartomány értékei ennek ellenkezőjét mutatják, míg nulla az érték akkor, ha a két eseményt egyazon időre jelölték a fiatalok.

A fenti ábra alapján látszik, hogy a munkába állás/gyermekvállalás párnál a legtöbb érték negatív, ami jót jelent, hiszen így a munkába állást tervezték előbbre, mint a gyermekvállalást. Az is érdekes, hogy a relatív gyakorisági többlet az öt évnél van, vagyis legtöbben ennyi különbséget tartanak indokoltnak, ennyi idő kell szerintük, mire a keresetük megfelelő lesz a gyermekvállalás által megkívánt anyagi többlet felhalmozásához. A munkába állás/különköltözés eseménypár a nullánál csúcsosodik, vagyis ez a két esemény a legtöbb fiatal számára egyazon időpontban következik be. A gyermekvállalás/házasság eseménypár értékei a fiatalok csak 17 százalékánál vannak a nullánál, többségükönél viszont a gyermekvállalást egy-két évvel megelőzi a házasságkötés, ami szintén pozitív eredménynek tekinthető.

A háztartások nagysága az apa iskolai végzettségének dimenziójában

A diákok családjának 65 százalékában négy vagy öt fő él közös háztartásban, s további 10 százalékukban ötnél többen. A három fős családok aránya 22 százalék. A háztartások nagysága változik az apa iskolai végzettségének dimenziójában. Jól mérhető, hogy a szülő iskolai végzettségének növekedésével csökken a közös háztartásban élők átlagos száma. Míg a maximum nyolc osztályt végzett szülők által fenntartott családok 36 százaléka nagycsalád (5 vagy több fő él együtt), addig az érettségizett szülők családjának 32

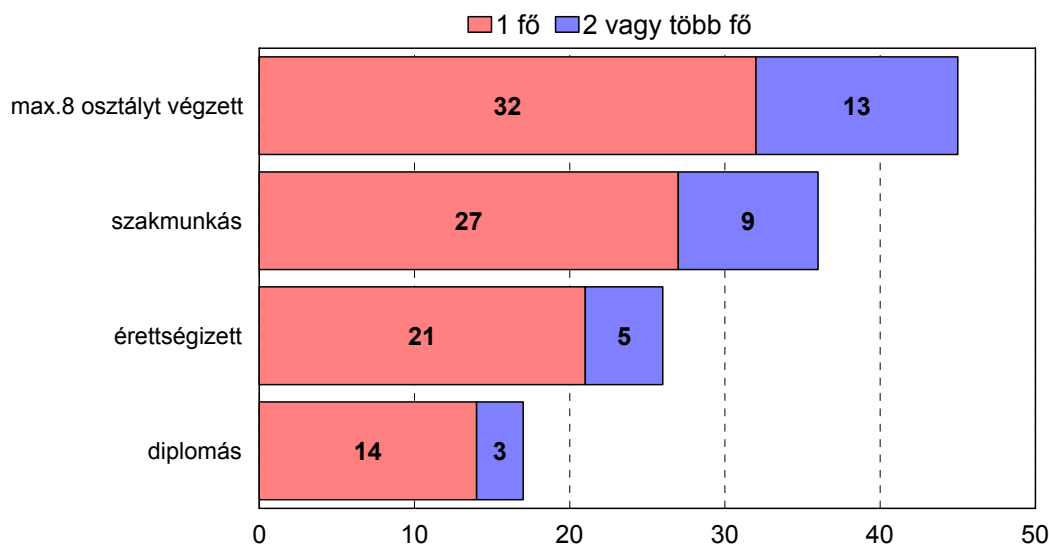
százalékban, a diplomás szülőknek pedig 25 százalékban kell ekkora családról gondoskodni.

Az is megfigyelhető, hogy a vidékről naponta bejáró tanulók nagyobb családban élnek, mint a kiskunfélegyházi társaik. A nagycsaládban élő diákok aránya a bejárósok között 34 százalék, míg a helyben lakók között csak 30.

Piacgazdasági viszonyok között az élet meghatározó része a kereslet és kínálat fogalma. Társadalomformáló ereje talán legélesebben a munkaerőpiacon nyilvánul meg, ahol az emberi képességek, a munkaerő hasznossága is megmérettetik. A legdinamikusabban fejlődő gazdaságban is számolni kell azzal, hogy lesznek olyan személyek, szerencsétlen esetben egész rétegek, amelyek hosszabb vagy rövidebb időre kiszorulnak a termelésből, munkanélkülivé válnak. A fiataloknak - akik a munkaerő-piaci versenyben hátrányos helyzetben vannak - szembe kell nézni ezzel a veszéllyel.

A diákok számára a munkanélküliség - igaz egyelőre csak közvetve, de - megélt jelenség. Szomorú tény, hogy a tanulók negyedének családjában egy, míg további 8 százalék családjában egynél több munkanélküli van. A munkanélküli családtag számos szempontból érinti hátrányosan a családot, elsősorban természetesen egzisztenciálisan, de az ebből eredő mentálhigiénés problémák veszélye sem elhanyagolható.

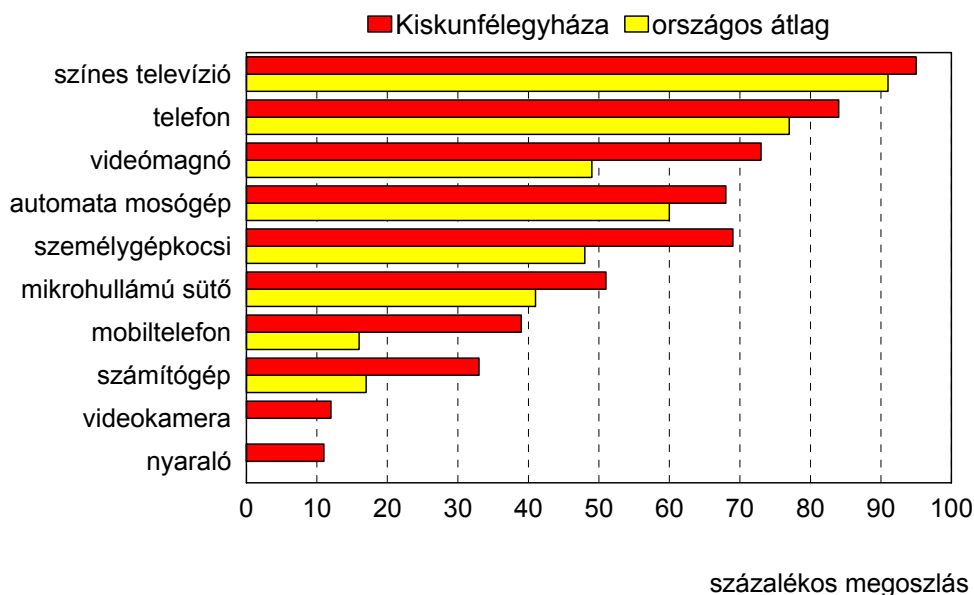
Családon belüli állástalanok száma az apa iskolai végzettségének dimenziójában

A családon belüli munkanélküliség jellemzőit és predesztinálhatóságát jól mutatja a fenti ábra, ahol a munkanélküliséget az apa iskolai végzettségével vetettük össze. Ezen látszik, hogy ennek elsősorban az alacsonyabb végzettségű családfővel rendelkező családok vannak kitéve.

A piaczgazdasági viszonyok másik fontos jellemzője a lakossági fogyasztás egyre növekvő intenzitása, s a szülők gyakran az egzisztenciális biztonságuk megteremtésével vagy szinten tartásával vannak elfoglalva, mint az a diagramból látszik nem eredménytelenül.

A családban meglévő technikai eszközök

Gyakorlatilag minden tanuló otthonában van színes televízió. Megszűnt luxuscikknek lenni a telefon a videomagnó és az automata mosógép. A családok közel 70 százalékában van személygépkocsi. Az általunk felsorolt műszaki, technikai cikkek közül figyelmet érdemel a számítógép, és a mobiltelefon magas aránya valamint a videokamera 12 százalékos említése.

8. A DIÁKOK PSZICHÉS ÁLLAPOTA

A tanulók mentálhigiénés helyzetét, értékrendjét is felmérő kutatásunk nem lenne teljes a diákok pszichés állapotának és előítéletességének vázolója nélkül.

A tanulók többsége a lelki állapotára vonatkozó pozitív jellemzőket érezte magára nézve igaznak, ugyanakkor a vizsgált középiskolások harmada kisebb nagyobb intenzitással, de küszködik valamilyen lelki problémával.

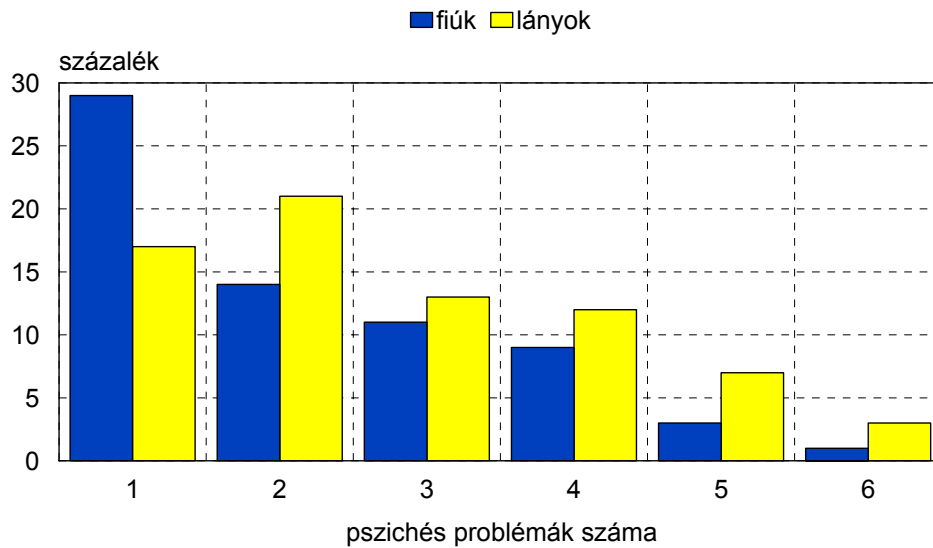
A következő állításokat mennyire érzed igaznak magadra nézve?

	teljesen %	inkább igen %
Boldog vagyok	49	22
Mostanában gyakran idegeskedem.	12	36
Sikeresnek tartom magam.	6	34
Gátlásos vagyok.	7	24
Néha úgy érzem, hogy senkinek sincs rám szüksége.	10	20
Mostanában sokszor egyedül érzem magam.	8	22
A vallás fontos szerepet tölt be az életemben.	8	21
Gyakran fog el félelemérzés.	3	18
Általában rosszul alszom.	3	14

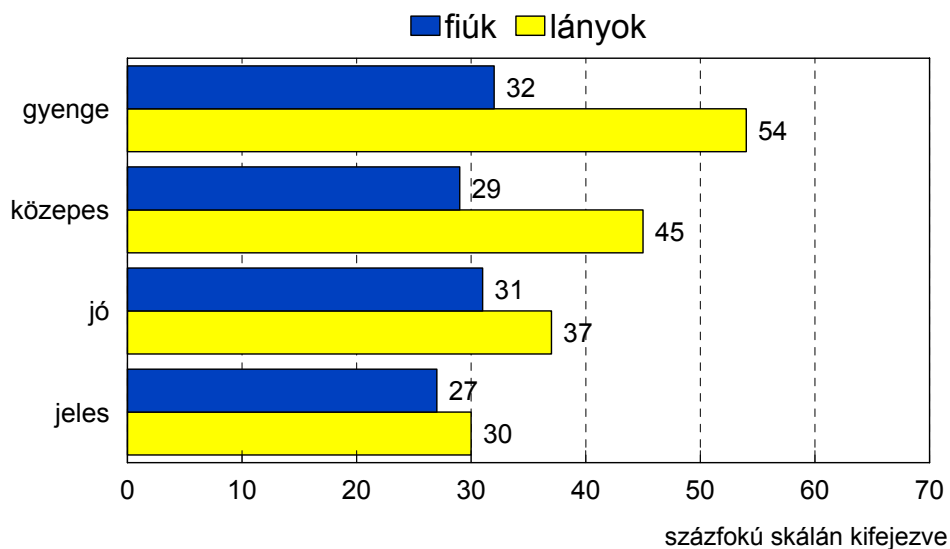
A diákok fele nyilatkozott úgy, hogy gyakran idegeskedik, 30 százaléka érzi néha úgy, hogy senkinek sincs rá szüksége. A gátlásossággal 31 százaléuk, a magány érzetével 30 százaléuk, félelemérzéssel pedig minden ötödik tanuló küzd több-kevesebb rendszerességgel. Az alvászavar 17 százaléuknál jelentkezik.

Ha összevonjuk a pszichés problémákat (félelemérzés, magány, gátlások, alvászavar, idegesség, feleslegesség érzése) egy közös változóba, akkor megdöbbentő, hogy 72 százaléknál találtunk legalább egy itemet, 47 százaléknál minimum kettőt, s a tanulók negyedénél három vagy több pszichés probléma alkalmankénti vagy gyakori előfordulását regisztráltuk. Gyakran fordul elő legalább egy "tünet" a tanulók 22 százaléknál, kettő vagy több 10 százaléuknál. Érdekes összegezni a pszichés problémákat egy közös változóba, mely egy 0-100 közötti szám lesz. Az index városi átlagpontszáma 34.

Az pszichés problémák előfordulási aránya

A lelki problémákat jelző index alakulása a nem és a tanulmányi eredmény metszetében

A lelki problémákkal szignifikánsan magasabb arányban küszködnek a lányok, a képzetlenebb szülők gyermekei, a gyengébb tanulók és a kollégiumban lakó diákok.

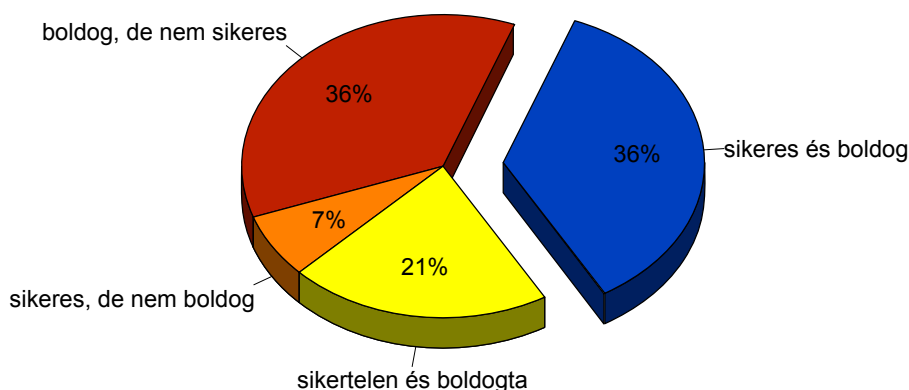
A tanulók lelki állapotát jellemezni lehet azzal is, hogy mennyien vallják magukat boldognak, illetve sikeresnek. Azok, akikre teljes mértékben igaz, hogy sikeres életet élnek, a válaszadók 6 százalékát adják, de további 34 százalék is inkább igen választ adott. Az alapvető demográfiai jellemzők szerint tekintve a fiúk között 21 százalékkal magasabb, akik

úgy vélik sikeresek, s az is jól körvonalazható, hogy a szülő képzettségének, valamint a tanuló tanulmányi eredményének emelkedésével élesen nő a sikeresek aránya.

Arra a kérdésre, hogy boldog életet élnek-e, a tanulók túlnyomó többségben igent válaszoltak, 22 százalékuk teljes mértékben, 49 százalékuk inkább egyetért. Iskolánként vizsgálva a boldog tanulók arányát megállapítható, hogy a szakmai középiskolákban az átlagnál kevesebb a boldog tanuló, míg a jó és jeles tanulmányi eredményt produkáló tanulók között több vallja magát boldognak.

A sikeres és boldog élet között pozitív összefüggés van ($r=+0,18$). A sikeres és boldog életet élő tanulók aránya 36 százalék, csakúgy, mint a boldog, de nem sikeres tanulóké. A sikeres boldogtalanoké 7, míg a boldogtalan és sikertelen diákok aránya 21 százalék. Ez azt jelenti, hogy a boldog élet, és a boldog élet jellemző értékei könnyebben élhető a tanulók számára.

A sikeres és boldog tanulók aránya

Érdeemes megvizsgálni, hogy a pszichés problémákat jelző index mennyivel alacsonyabb a boldog, sikeres tanulóknak, mint a boldogtalan, sikertelen diákoknak.

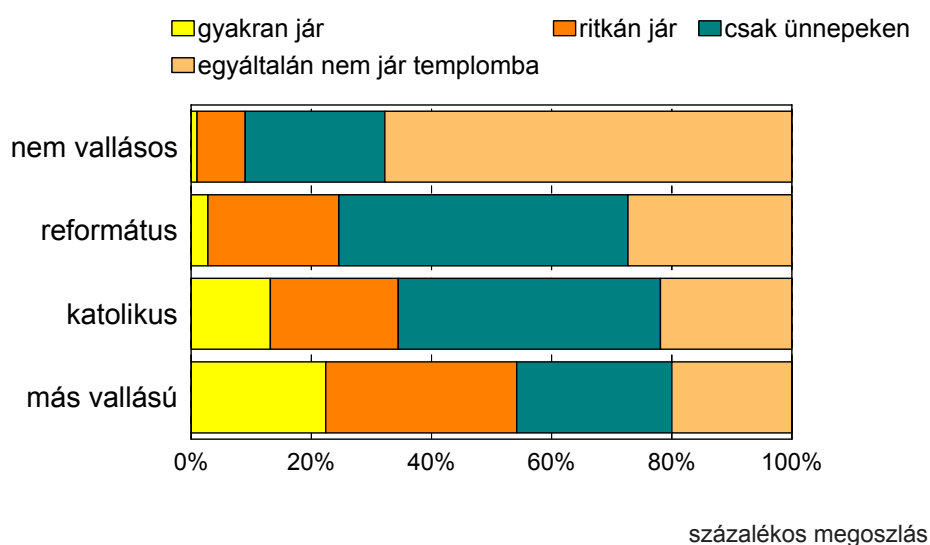
	a pszichés problémák intenzitása a fiúknál	pszichés problémák intenzitása a lányoknál
sikeres és boldog	24	25
boldog de nem sikeres	25	37
sikeres de nem boldog	35	52
sikertelen és boldogtalan	53	57

A sikeres tanulók körében a lelki problémákat jelző index értéke 27 pont, míg a magukat sikertelennek vallóknál 40. Még nagyobb az eltérés a boldog/boldogtalan

dimenzióban, a boldog diákoknál 28, a boldogtalanoknál ehhez képest 23 ponttal több, 51 a pszichés problémáit mutató index értéke.

Az utóbbi évtizedben - jelentős társadalmi igényre reagálva - felerősödött a vallási nevelés, fokozatosan erősödnek az egyházak, sőt bizonyos fokig divat is lett egyházi ünnepek, családi események idején templomba járni. A kérdezett diákok harmada (32 százalék) soha nem fordul meg templomban, további 39 százalékuk csak nagy egyházi vagy családi ünnepek alkalmával. Mindössze a tanulók 19 százaléka nyilatkozott úgy, hogy alkalmanként, s további 10 százalék pedig, hogy rendszeresen eljár a vallási gyülekezetbe. Összességében egy kicsit intenzívebb templomba járási szokást mértünk az általános iskolásoknál, a kollégistáknál és a képzetlen családi háttérrel rendelkezőknél.

A tanulók templomba járási szokásai a vallás mentén

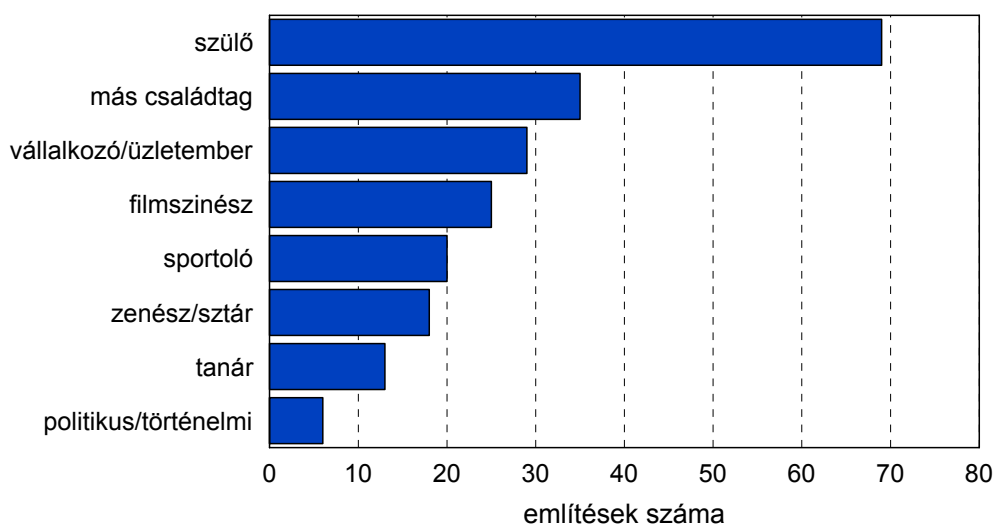
Érdeemes megnézni a templomba járási szokást a vallás mentén is. Az ateista tanulók (17 százalék) egynegyede családi események vagy ünnepek alkalmából elmegy templomba, de 68 százalékuk még ekkor sem. Valamivel intenzívebb a reformátusok (7 százalék) kapcsolata a gyülekezettel, 3 százalékuk gyakori, 22 százalékuk alkalmanként látogatója a templomnak. A katolikusok (a tanulók 73 százaléka) harmada jár kisebb-nagyobb rendszerességgel templomba, míg a legintenzívebbek a más vallású (Jehova Tanúja, Hit Gyülekezet, evangélikus) tanulók, de arányuk nem éri el a négy százalékot sem.

Egyértelmű, hogy a templomba járást nem lehet azonosítani a vallásossággal. Ezt támasztja alá az is, hogy a templomba rendszeresen járó fiatalok 14, az alkalmankénti látogatók 52 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a vallás nem tölt be fontos szerepet az életében,

ugyanakkor a vallásos tanulók 15 százaléka soha nem, további 27 százaléka csak ritkán jár templomba.

A fejlődő gyermekben aktívan él a hasonulás és a valahova tartozás vágya, a saját személyiségének kibontakoztatásának igényével együtt. Az hogy kihez szeretnének hasonulni - felnőtt korukban - fontos információval szolgálnak értékrendjükéről, különösen akkor, ha ismerjük azokat a tulajdonságokat, amelyek miatt valakit példaképül választanak.

Kihez szeretnél felnőtt korodban hasonlítani?

A kiskunfélegyházi tanulók többségének, 64 százalékának nincs példaképe. Akinek van, többségében felnőtt korában a családi mintát követve a szülőket jelölte meg mint olyan valakit, akihez hasonlítani szeretne, a válaszolók 32 százaléka így nyilatkozott (az apa és az anya említési száma nagyjából megegyező). Szintén sokan szeretnének hasonlítani valamilyen más családtagjukhoz, rokonukhoz (nagybácsi, nagynéni, nagyszülő, idősebb testvér), a tanulók 16 százaléka őket jelölte meg. A rangsorban a harmadik helyre szorultak a sikeres helyi vagy nemzetközi szintű vállalkozók, üzletemberek, akik között van cukrász, sikeres magánorvos, villanyszerelő, gazdasági igazgató, menedzser, divattervező és informatikai mogul egyaránt. Minden tizedik tanuló választotta őket példaképül. A sportolók (elsősorban focisták, kosarasok és Forma 1-es pilóták) említési aránya már csak 9 százalékos. Voltak, akik kedvenc zenészüket, imádott - mai - filmsztárokat vagy sikeres modelleket említettek. Néhány tanuló politikusokhoz, történelmi személyekhez szeretne hasonlítani. A nagyformátumú tanárokat, a tanuló által tisztelt, és elfogadott pedagógust a válaszoló diákok

6 százaléka említette.

Azt is megkérdeztük a tanulóktól, hogy melyik tulajdonsága miatt választotta azt, akihez hasonlítani szeretne. A legtöbbeket - közel minden második válaszadót - a példakép valamely pozitív belső tulajdonsága (pl. jószívű, igazságos, becsületes, nagylelkű, kitartó, határozott) motiválta, a tanulók 47 százaléka ezért tekint példaképül a választott személyre. Második helyen a példakép észbeli képessége áll. A fizikum és a tehetség csupán a harmadik helyre szorultak, holtversenyben a gazdagsággal, sikerrel, s a többi tulajdonság, tényező (külső megjelenés, rokonsági viszony, híresség, ismertség) említési aránya 7 százalék alatti.

A példakép kiválasztását motiváló tulajdonságok

Tulajdonság	fiúk	lányok	ált. iskola	gimn.	szakközép	szakiskola
Belső tulajdonság	32	65	46	26	57	40
Észbeli képességek	14	11	10	40	10	8
Tehetség	12	2	9	10	7	3
Gazdagság, siker	13	6	4	10	5	27
Fizikum, erő	15	1	7	-	7	17
Rokonsági viszony	1	4	5	-	3	-
Külső megjelenés	2	7	6	5	3	3
Híresség, ismertség	5	3	9	5	1	-

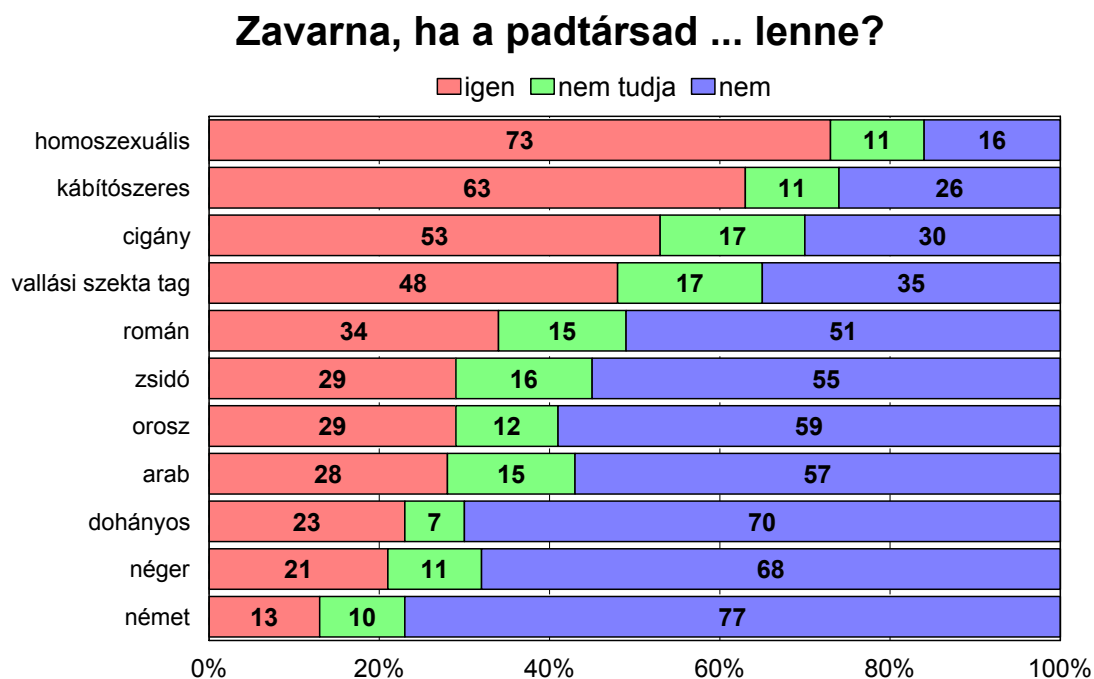
százalékos említési arány az egyes alcsoportokban

Érdeemes megnézni, hogyan oszlik meg e kérdésben a fiúk és a lányok véleménye. A táblázatból látható, hogy a lányok kétharmada (65 százalék) belső tulajdonságot jelölt meg, míg a fiúknak csupán egyharmada adott ilyen választ, s a lányoknak fontosabbak a rokonsági viszonyok, valamint a külső megjelenés is. Ezzel szemben a fiúk többre értékelték a példaképük tehetségét, gazdagságát, észbeli képességét valamint fizikumát.

Ha az egyes iskolatípusok mentén vizsgáljuk a példaképek kiválasztását motiváló tulajdonságokat szintén mérhető véleménykülönbség. A gimnazistáknak az átlagnál fontosabb az észbeli képességek, a gazdagság, és a tehetség, az általános iskolásoknak a külső megjelenés és a hírnév, a szakközépiskolásoknak a belső tulajdonságok, és a szakiskolásoknak a fizikum, a gazdagság és a siker.

A személyiség fontos összetevője a tolerancia, mely meghatározza, hogy mennyire vagyunk megengedőek, elnézőek bizonyos normakerülő magatartásformákkal szemben, mennyire fogadjuk el mások - nekünk esetleg nem tetsző - tulajdonságait. A toleranciával

kapcsolatos kérdések közül a legdirektebbet tettük fel, megkérdeztük, hogy zavarná-e a fiatal, ha padtársa különböző csoportokból származó diák lenne. Ez a kérdés tulajdonképpen a Bogardus-féle társadalmi távolság skála egyszerűsített változata volt. A tizenegy felsorolt csoport elfogadottságát az alábbi ábra szemlélteti.

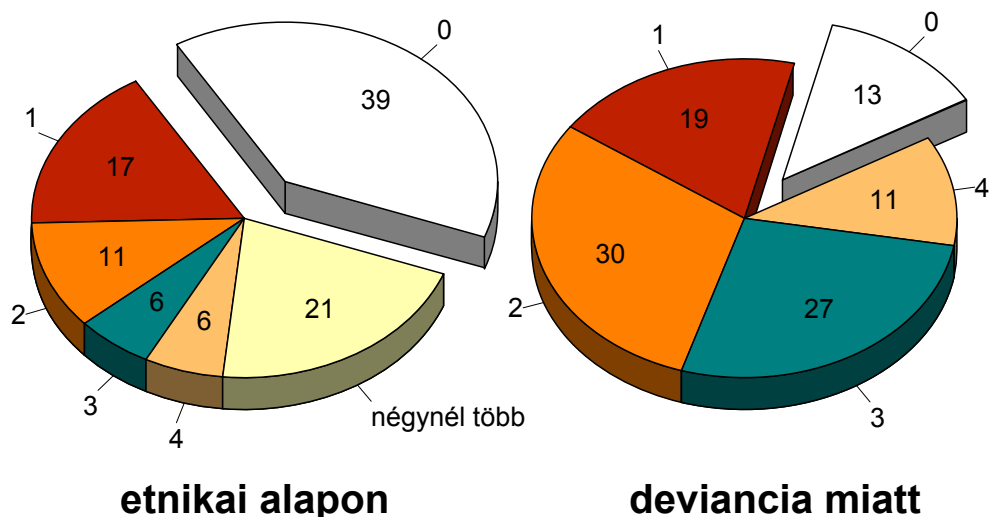

Az ábra jól mutatja, hogy lényegében egy “elfogadott” csoport van a felsoroltak között a németek csoportja 13 százaléknál kevesebb elutasító diákkal. A második csoportba azok kerültek, amelyek megítélése már bizonytalanabb (15 és 25 százalék közötti elutasítás), de elfogadottságuk 60 százalék feletti. Érdekes módon ide kerültek a néger, akik a hagyományos rasszizmus elsődleges célcsoportjai és a dohányosok szubpopulációja. A harmadik csoportot azok alkotják, ahol már 25 százalék feletti az elutasítók aránya, ide kerültek a zsidók a hagyományos antiszemitizmus alapján, az arabok, akik a néger mellett az idegengyűlölet célpontjainak számíthatók, az oroszok és a románok. Végül külön “csoportként” definiálhatjuk az egyértelműen, és határozottan elutasított csoportját. Itt a magyarországi faji megkülönböztetés elsődleges célpontja, a cigányság mellett csupa nem faji alapokon kirekesztett csoport áll, a drogosok, a homoszexuálisok és a vallási szélsőségek, szekták tagjai.

Ezzel együtt az etnikai csoportok közül a fiatalok 39 százaléka egyik csoportot sem utasította el, közel egyötödük csak egy csoporttal szemben viselkedett elutasítóan, igaz ez

többségük esetében a cigányság volt. A deviáns viselkedést (kábitószer, homoszexualitás, dohányzás, vallási szekta) már kevésbé tolerálják a fiatalok, 11 százalékuk mind a négy csoportot elutasítja, 27 százalékuk hármat utasít el közülük.

Elutasított csoportok száma

Végezetül vizsgáljuk meg, hogy az elutasított csoportok száma mekkora az egyes társadalmi/demográfiai változók mentén. A teljes mintát tekintve a 11 csoportból az elutasított csoportok átlagos száma 4.11. A lányok minden csoporttal szemben egy kicsit toleránsabbak. Az apa iskolai végzettsége annyiban befolyásolja a választást, hogy az iskolázottabb apák gyermekei kevésbé toleránsak (!).

A kérdésből klaszteranalízis segítségével elkülönítettük a diákok jellemző válaszcsoportjait. A számítógép három csoportra osztotta a mintát. A klasztereket az alábbi táblázat mutatja be. A táblázatban klaszterenként van sorba rendezve az egyes csoportok elfogadottsági indexe. Ez a szám 1 és 3 között van, az egyes jelzi az elfogadást, a kettes a bizonytalanságot és a hármas az elutasítást. A táblázatban halvány kiemelés jelzi az elfogadott csoportokat, míg a sötétebb kiemelés az elutasított csoportokat.

1. klaszter – elfogadók (32 százalék)		2. klaszter – bizonytalanok (39 százalék)		3. klaszter – kirekesztők (29 százalék)	
<i>csoport</i>	<i>érték</i>	<i>csoport</i>	<i>érték</i>	<i>csoport</i>	<i>érték</i>
néger	1,0	német	1,2	dohányos	1,5
arab	1,0	néger	1,3	német	1,8
német	1,0	orosz	1,3	néger	2,4
orosz	1,1	arab	1,4	vallási szekta	2,4
zsidó	1,1	zsidó	1,4	kábítószeres	2,4
dohányos	1,1	román	1,5	arab	2,7
román	1,2	dohányos	1,8	orosz	2,7
vallási szekta	1,3	cigány	2,2	zsidó	2,7
cigány	1,5	vallási szekta	2,5	román	2,7
kábítószeres	1,8	kábítószeres	2,7	homoszexuális	2,8
homoszexuális	2,1	homoszexuális	2,7	cigány	2,9
ÁTLAG	1,3	ÁTLAG	1,8	ÁTLAG	2,4

A bizonytalanok esetén öt teljesen elfogadott csoport van (német, néger, orosz, arab, zsidó) és elutasított három (vallási szekta, kábítószeres, homoszexuális). Az átlagérték (az összes csoport elfogadottsági átlaga) 1.8, vagyis a bizonytalanokra inkább egy elfogadó attitűdjelmező. A megkérdezett tanulók 39 százaléka sorolható ebbe a klaszterbe.

A kirekesztőknél nincs egyértelműen elfogadott csoport, határozottan elutasított csoport viszont annál több (arab, orosz, zsidó, román, homoszexuális, cigány), s a kábítószeresek, vallási szekta tagok és a négerék átlagértéke is 2.4, vagyis inkább a negatív zónába esik. Ez alapján a megkérdezett diákok 39 százaléka minősíthető kirekesztőnek.

Az elfogadók, mint a csoport neve is mutatja, alapvetően toleráns attitűdökkel rendelkeznek. Nincs egyértelműen elutasított csoport. Az átlagérték 1.3, ami jelentős pozitív elfogadó attitűdöt mutat. Ide tartozik a tanulók harmada, 32 százaléka.

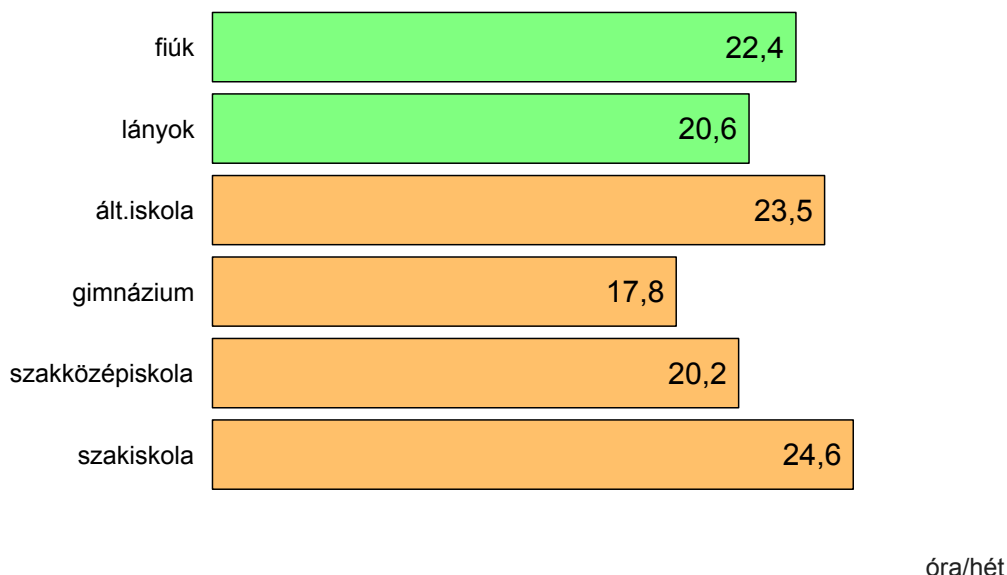
Mivel a klasztercsoport elég nagy, érdemes megvizsgálni a kirekesztő beállítottságának minősített fiatalok jellemzőit. Többségük fiú, közepes tanulmányi átlaggal, szakmunkás szülővel.

9. FOGYASZTÁSI SZOKÁSOK

A megváltozott társadalmi, gazdasági viszonyok között a tanulók a piaci termékek aktív fogyasztójává váltak. Sokan közülük teljesen önállóan gazdálkodnak, magántulajdonnal, javakkal rendelkeznek s közvetve vagy közvetlenül igen jelentős összegek elosztása fölött rendelkeznek. Ezek a tények, jellemzők kölcsönös függőségi viszonyban vannak a tanulói értékrenddel, mentálhigiénés helyzettel.

Korábban utaltunk rá, hogy a fiatalok szabadidős tevékenysége az utóbbi évtizedben a passzív időtöltések felé tolódott el. A tévé, a video - az utóbbi években a számítógép - az egyik legkönnyebben elérhető, legkényelmesebb szabadidős tevékenység, s a diákok az egyik legnagyobb médiafogyasztók. A kiskunfélegyházi 7-13. osztályos tanulók egy átlagos hétköznap 139 percet töltenek a tévé előtt, ez hétfőtől péntekig több mint 11 órát jelent. Egy átlagos hétvégi napon 297 percet, majdnem öt órát töltenek a képernyő előtt. Ha mindent összeadunk egy átlagos tanuló egy héten 21,5 órát, azaz a hét 168 órájának 13 százalékát tölti tévénézéssel.

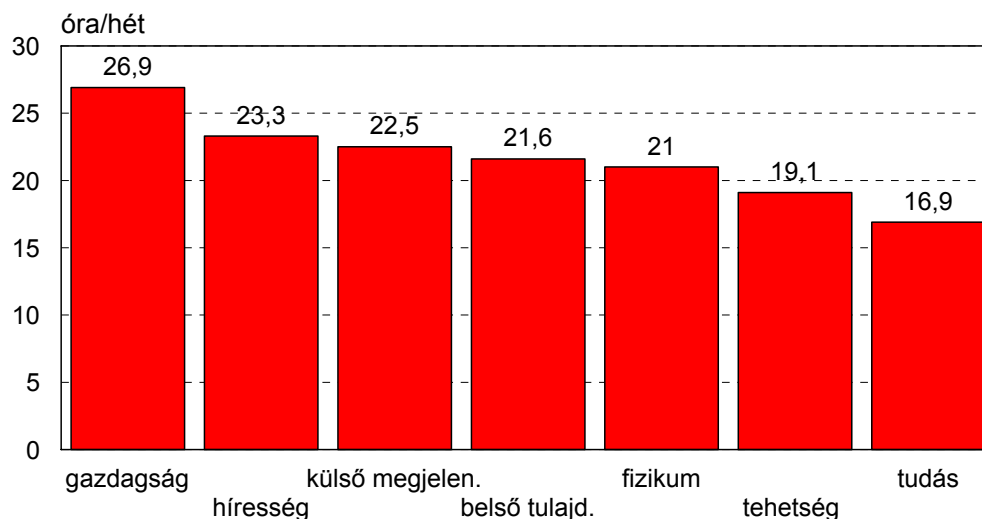
Tévénézésre fordított átlagos idő hetente

A tévénézési szokásokat befolyásolják az egyes társadalmi/demográfiai jellemzők. A fiúk, a fiatalabb diákok, a gyengébb tanulók, a szakiskolások és a képzetlen szülők gyermekei az átlagnál többet tévéznek. Míg a diplomás szülők gyermekei (19 óra), a jeles tanulók (17) és

a lányok (21) valamivel kevesebbet. A legvédettebbek a média hatásaitól a kollégisták, ahol a házi rend és pontosabb időbeosztás valamint a nehezebb hozzáférésnek köszönhetően egy átlagos hétköznap csupán 98 percet tévéznek. (Azt azonban hozzá kell tenni, hogy egy hétféle napon már ők is közel 5 órát ülnek a tévé előtt).

A heti tévénézés a példakép választást motiváló tulajdonság dimenziójában

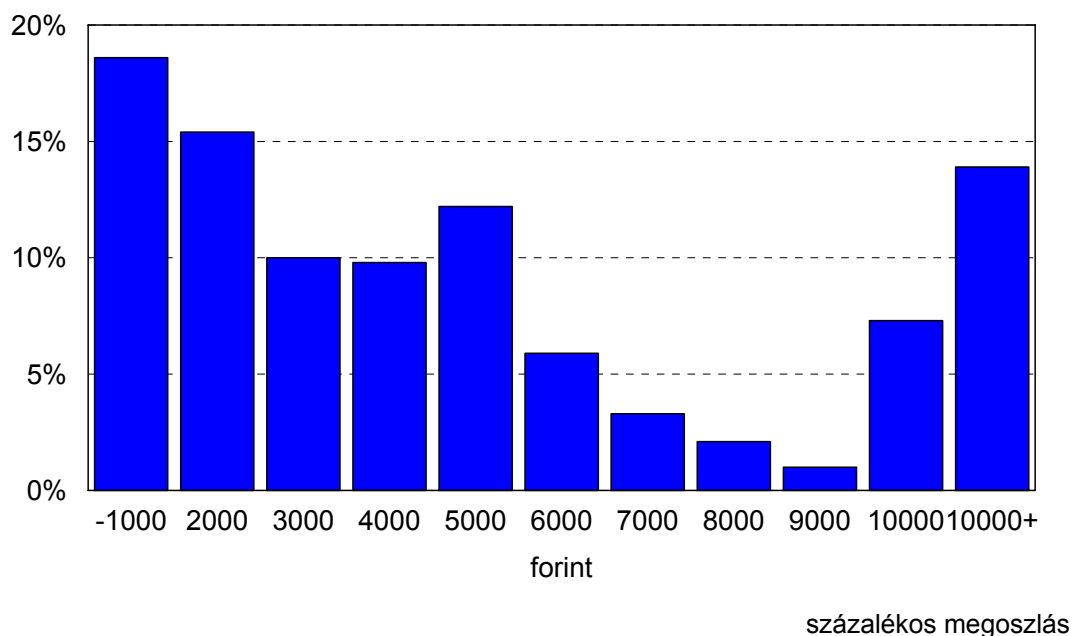

Ha az átlagos heti tévénézési időt a választott példakép legfontosabb tulajdonságának dimenziójában nézzük kimutathatóvá válik a médiafogyasztás és a személyiség közötti kapcsolat. Azok tévéznek a legtöbbet, akiknek a gazdagság és a siker a legfőbb motiváció a példakép kiválasztásában, átlagosan heti 26,9 órát. Akik a belső tulajdonságokra helyezik a hangsúlyt, már kevesebbet tévéznek (21,6 óra/hét), míg a legkevesebbet azok, akik a példaképüket az észbeli képességük alapján választották (16,9 óra). Az is jellemző, hogy azok a tanulók, akiknek saját tévéjük van átlagosan 2 órával többet tévéznek egy héten mint azok akiknek nincs saját készülékük.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy a félegyházi tanulók mennyi pénzből gazdálkodnak havonta (zsebpénz, ösztöndíj, munka). Ennek átlagértéke 6547 forint, ami természetesen jelentős különbségeket takar. A fiúk majdnem kétszer annyi pénzből gazdálkodhatnak, mint a lányok, és ez az összeg természetesen az életkorral együtt folyamatosan növekszik, míg a 12 éveseknél 1589 forint a havi átlag, addig a 14 éveseknél már 3583, a 16 éveseknél 5898, a 18 éveseknél pedig 8505 forint. Mindebből következik, hogy több mint 4000 forinttal több pénz áll a középiskolások rendelkezésére, mint az általános iskolásokéra. Mintegy 1500-1700 forint az eltérés az apa iskolai végzettsége szerint a magasabb végzettségű apák gyermekei

javára (ez elsősorban abból adódik, hogy a magasabb végzettség magasabb átlagjövedelmet tesz lehetővé, és a családi forrásokból több jut a gyerekeknek is).

Mennyi pénzből gazdálkodsز havonta?

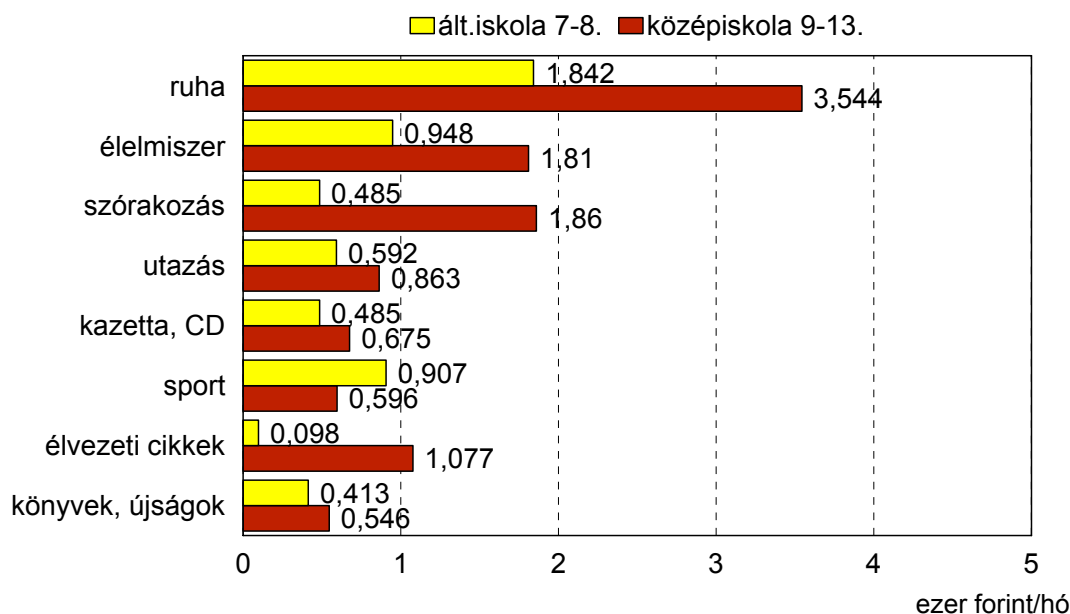

A szakmát adó iskolák tanulói már az iskolai évek alatt piacoshíthatják friss tudásukat - hivatalos bizonyítvány nélkül is - érhető, hogy komolyabb összeggel gazdálkodhatnak, még ha keresetük messze el is marad a minimálbértől. A 10 ezer forint és az a fölötti összeget ők tudhatják magukénak, átlagosan 8707 forintból gazdálkodnak, míg a gimnazisták 5670 forintot tudhatnak magukénak havonta. Az is logikus eltérés, hogy a kollégiumban lakó tanulók jóval több pénzzel gazdálkodnak, mint a helyben lakó vagy a bejárós diákok.

Kiskunfélegyházán, az adatfelvétel idején 893 7-8. osztályos diák tanult, akik közvetlenül 2,9 millió forint fölött rendelkeznek havonta, s 3122 fő középiskolás, akik 23,1 milliót költhetnek havonta szabad akaratuk szerint. Ez azt jelenti, hogy az Félegyházán tanuló 7-13. osztályos tanulók évente 313 millióból gazdálkodnak, ami igen komoly fogyasztói szerepet jelent, s ennek megfelelően a reklámok egyre aktívabban célozzák e korosztályt.

Mivel igen sok pénzből gazdálkodnak a diákok, nem lehet közömbös, hogy mire, mennyit költenek egy hónapban. Ez különösen azért fontos információ, mert a tanulók nemcsak a saját zsebpénzüket költik, hanem számos olyan költség van (pl. utazás, étkezés, sport) ami közvetlenül a családi költségvetést terheli, s nem a tanulók zsebpénzét.

A diákok átlagos havi kiadásai

A kiskunfélegyházi 7-13. évfolyamos diákok - saját becslésük alapján - havonta kb. 9300 forintot költenek, s ennek 33 százalékát ruházati cikkek vásárlására fordítják (átlag 3100 forint/hó), 17 százalékát a megkérdezett diákok elélmiszerre, s további 16 százalék jut a szórakozásra (kb. 1500-1600 forint). Ugyanakkor nem költ mindenki mindenre. Szórakozásra (mozi, diszkó, koncert, színház) a tanulók 72 százalékát költ, élelmiszerre, könyvekre, újságokra a megkérdezettek kétharmada. Kevesebb, mint a tanulók fele áldoz ruhákra - igaz ők sokat költenek, - egyharmaduk vásárol rendszeresen kazettát, CD-t, költ élvezeti cikkekre, s kevesebb mint 30 százalék azok aránya akik sportra költenek.

Ha összesítjük a 7-13. évfolyam tanulóinak kiadásait megbecsülhetővé válik a korosztály egy éves összköltése. A 7-8. osztályos tanulók egy évben - durva becsléssel - 57 millió forintot költöttek, míg a jóval több pénzből gazdálkodó középiskolások osztályosok több mint 390 millió forintot. A legtöbb pénz (kb. 152 millió Ft.) ruhákra megy el, s ez az adat érezteti a divat diktáló hatását. Az eredményeket vizsgálva fel kell hívni a figyelmet egy igen aggasztó adatra, a megkérdezett diákok havonta átlagosan kb. 852 forintot áldoznak élvezeti cikkekre (cigi, kávé, alkohol, drog), s ez azt eredményezi, hogy a városban tanuló 7-8. osztályosok éves szinten egymillió forintot, a 9-13. osztályban tanuló középiskolások pedig 40 milliót költenek élvezeti cikkek vásárlására.

Felmerül a kérdés, honnan teremtik elő a tanulók ezen kiadásoknak a forrásait. A szülői támogatáson, zsebpénzen kívül a megkérdezett diákok 16 százalékát rendszeres vállal

munkát a tanulás mellett, 59 százalékuk pedig alkalmanként (pl. nyári diákmunka).

A 7-13. osztályos kiskunfélegyházi tanulók havi átlagkiadásai és az ez alapján becsült éves szintű korosztályi kiadás

	költ rá %	átlag forint/hó/fő	7-8. évfolyam összesen millió forint/év	9-13. évfoly. összesen millió forint/év
szórakozás	72	1541	5,2	69,6
élelmiszer	71	1606	10,1	67,8
könyvek, újságok	60	515	4,4	20,4
ruha	55	3141	19,7	132,7
utazás	43	799	6,3	32,3
élvezeti cikkek	34	852	1,0	40,3
kazetta, CD	31	631	5,2	25,2
sport	23	669	9,7	22,2

A tanulók fogyasztói piacon való megjelenés mellett fontos, életmóddal kapcsolatos információ a tanulók magántulajdonának kérdésköre. A megkérdezett diákok 66 százaléka külön, saját szobában lakik otthon, melyben többségüknél saját hifi, magnó vagy CD lejátszó is található. A megkérdezett diákok 37 százalékának van saját tévéje, további 12 százalékuknak csak a testvérével kell osztozkodnia rajta. Saját számítógéppel a megkérdezett diákok 16 százaléka rendelkezik (további 10 százalékuknak a testvérével közösen van) míg a nálunk nagyon gyorsan elterjedt mobiltelefont a 7-8. osztályos és a gimnazista tanulók 3, a szakközépiskolások és szakiskolások 8-10 százaléka birtokolja. A fogyasztói szokásokhoz kapcsolódó jellemző, hogy a tanulók 13 százalékának önálló bankkártyája is van.